

IULIU RAȚIU

Neștiutul cerc al sărutului

eseu dramatic
în două părți
(cinci tablouri)

Personajele

(în ordinea intrării în scenă)

CONSTANTIN BRÂNCUȘI
PETRESCU-GĂINĂ
DOCTORUL SARACANY
MAGNIFICENTIUS
IOANA
DIMACHE
DOCTORUL GEROTA
PRIMUL DETRACTOR
AL DOILEA DETRACTOR
GENERALUL NANU
PRIMUL GENERAL
AL DOILEA GENERAL
AL TREILEA GENERAL
AL PATRULEA GENERAL
PRIMUL COLONEL
AL DOILEA COLONEL
AL TREILEA COLONEL
MODIGLIANI
MARTHE
MINISTRUL VASILE MORTUN
FLORANCE
APRODUL
JUDECĂTORUL WHITE
ASESORUL CLINE
ASESORUL JONES
AVOCATUL
AITKEN
EZRA POUND
JACOB EPSTEIN
COPILUL
BIRJARUL VASILE
PRIMARUL
LĂUTARUL
MARIA TÂNASE
TINĂRUL
BĂTRINA
(Public, în sala Tribunalului
din New York).

PARTEA I

Tabloul 1

Punctul primordial

O cameră mare, dar sărăcăcioasă. Ușă în fundul scenei. În stînga, câteva lăzi-răcitor, căptușite cu tablă, în care Brâncuși ține la gheață materialul de studiu — mușchi umani ; alături, statuia lui Antinous, în ecorșeu. În fund, dreapta, un pat de fier, în care doarme sau se prefacă că doarme Magnificentius, îmbrăcat și cu jobenul pe cap. Tot în dreapta, o masă la care „lucrează” doctorul Saracany ; instalațiile lui aduc mai mult a mașini de șlefuit și de pilit... Pe pereți, schițe reprezentînd diferite părți ale corpului omenesc, precum și o planșă mare, cu aparatul ganglionar al unui păianjen. De tavan atîrnă o lampă cu gaz. Brâncuși, care pregătește lut într-un lighean, stă de vorbă cu Petrescu-Găină.

PETRESCU-GĂINĂ : Ai vîndut ieftin pămîntul moștenit, Constantine ; chiar și lui frati-tu ! Ai uitat că din pămîntul ăsta, cu puțin scuiapat, Dumnezeu l-a făcut pe om ?

BRÂNCUȘI : Pe al meu făcea numai scaieti și mere pădurețe... (Se luminează.) Și-apoi, libertatea ? !

PETRESCU-GĂINĂ : Iți trebuia un act de vînzare, ca să te însori cu tîrfa asta ?

BRÂNCUȘI : Adevărat : au terfelit-o mulți ! (Pauză.) Poate, voi sînteți mai fericiți, că în fiecare zi vă cumpărați porția de sărăcie !

PETRESCU-GĂINĂ (autoironic) : Adică : fericiți cei săraci cu duhul ! (Cu admirație.) Măi nepoate, tu vorbești ca un înțelept !

BRÂNCUȘI : Vorbesc ca tata...

PETRESCU-GĂINĂ (totuși, nu-l iartă) : S-o fi întors, săracu', în mormînt, eînd ai pus banii de pe pămînt în buzunar și ai plecat în lume !

BRÂNCUȘI (cu nostalgie) : Și lui îi plăceau drumurile...

PETRESCU-GĂINĂ : Mult ?

BRÂNCUȘI : Nu știu, că pe cel de pe urmă drum a plecat de tînăr...

PETRESCU-GĂINĂ : Ca și tine...

BRÂNCUȘI : Eu sînt vagabond, de copil...

PETRESCU-GĂINĂ : De asta-mi plăci ! Nepoate, să știi că azi o să-ți dau o friptură...

BRÂNCUȘI : Mulțumesc, dar ești prea darnic, neică...

PETRESCU-GĂINĂ : O friptură de castane, de la noi, din Tismana, Mi-au trimis ai mei doi saci... să nu mor de foame ! Au auzit și ei săracii, cît de greu o duc, în anul de grație 1902, caricaturistii...

BRÂNCUȘI : Mi se pare că și sculptorii o duc la fel.

PETRESCU-GĂINĂ : Lasă, că voi vă lăfăiți în carne ! (Arată spre lăzi, deschide un capac.)

BRÂNCUȘI : Mi-e silă și eînd o văd...

PETRESCU-GĂINĂ : Tu, se vede că n-ai miros : mai și pute !

IULIU

RAȚIU

(fișă provizorie)

● Născut la 20 iulie 1930, în comuna Oitenesti, jud. Vaslui.

● Diplomat al Facultății de psihologie și pedagogie a Universității București.

● A debutat în 1948, la „Revista elevilor”.

● A publicat : Flăcăul (nuvelă), 1953 ; O nemaipomenită colivie (roman pentru copii) 1961 ; Uluitorul zbor al racheței „Excelsior I” (roman pentru copii), 1963 ; Soarele din peșteră (roman pentru copii), 1965 ; Floarea de pe Bărăgan (reportaje), 1965 ; Planetă de

adolescent (roman), 1967 ; Clasa în care nu se întîmplă nimic (povestiri pentru copii), 1968 ; La revedere, Făt-Frumos (roman), 1969 ; Ah, acești adolescenți (roman), 1971 ; Dincolo de joc (schițe pentru copii), 1972 ; Din viața pionierască (schițe pentru copii), 1973 ; Anotimpul dragostei (roman), 1974 ; Impărăția de zahăr (povestiri pentru copii), 1974 ; Enigma florii albe (roman pentru copii), 1975 ; Cu capul în nori (schițe pentru copii), 1977 ; Zîmbiți vă rog... (teatru într-un act), 1977.

- BRĂNCUȘI : Simțeam eu ceva, dar... Am să-l rog pe doctorul Gerota să vină în vizită cu carne... mai proaspătă.
- PETRESCU-GĂINĂ : Și, poate-ți aduce și vreo pulpă, că, de două luni, m-am șturat să văd numai brate... Știam eu că numele tău vine de la brîncă, Brăncuși, dar, nici așa...
- BRĂNCUȘI : Ce să fac ? Numai în podul palmei și în degete sînt vreo două sute de mușchi...
- PETRESCU-GĂINĂ : Poate, mai uiiți vreunul-doi — că-i tare plicticos...
- DOCTORUL SARACANY (*a ridicat ochii*) : Treci la falus, dragă, e mult mai interesant !
- BRĂNCUȘI : O fi, dar modelul meu (*arată spre Antinous*) nu prea avea...
- DOCTORUL SARACANY : Cum, asta ? Un bărbat fără... ?
- BRĂNCUȘI : Asta-i ecorșeul lui Antinous — preasupusul efeb al împăratului roman Hadrian ! Dacă l-aș fi jupuit pe Dosifor, era altceva !
- DOCTORUL SARACANY : Dosifor era mai tare...
- PETRESCU-GĂINĂ : Acum, de-abia, am în teles... Hm ! Eu, dacă trăiam pe vremea aceea, lui Antinous i-aș fi făcut caricatura, cu părul coafat... ca al zeiței Isis...
- DOCTORUL SARACANY : Și, de ce, mă rog, nu ca al împărătesei Victoria ?
- PETRESCU-GĂINĂ : Păi, drăguțul, s-a sinucis aruncîndu-se în Nil, nu în Tamisa... Din pricina iubitelui lui...
- DOCTORUL SARACANY : Luase vreo boală venerică ?
- PETRESCU-GĂINĂ : Termină odată, doctore, eu mizeria asta de obsesie...
- DOCTORUL SARACANY : Nu-i obsesie : e meseria mea !
- PETRESCU-GĂINĂ : Alta, mai nobilă, n-ai găsit ? Auzi : „Doctorul medic Saracany” — eu „y” ca să-i ducă pe proști — „de la Facultatea de medicină din Budapesta, specialist în boli venerice...” A propos ! eu periatele acelea (*arată spre masă*), ce ai de gînd să faci ?
- BRĂNCUȘI (*in glumă*) : Perierea mecanică a microbilor.. Nū-i așa, doctore ?
- DOCTORUL SARACANY (*foarte serios*) : Ai intuit exact, tinere... și îți admir perspicacitatea. Într-adevăr, este ultima mea invenție ! Cînd o să ai nevoie, te servesc, pe gratis...
- BRĂNCUȘI : Mulțumesc, nu cred să am nevoie vreodată !
- DOCTORUL SARACANY : Tot la fata aceea neprihănită te gîndești ?
- BRĂNCUȘI (*cu căldură*) : Tot !
- DOCTORUL SARACANY : Ești un naiv, tî-nărul meu prieten. Nimic pe lume nu e mai apetisant ca femeia...
- PETRESCU-GĂINĂ : De asta tipă nenorocită ăia atît de tare, cînd le perii... apetitul, cu simnă de oțel... (*Sever*) Lasă băiatul în
- pace... să iubească un vis... Că Ioana, pentru el, e un vis...
- BRĂNCUȘI : Alb...
- PETRESCU-GĂINĂ : Alb, indigo : e un vis... Nu v-ați înțeles atunci, o să te întorci din nou... (*I-a venit o idee*.) Pe juveți — dacă ar fi să le fac o caricatură — i-aș desena cea pe Ianus, cu două fețe : prima față, cea tînră, ride, bea... A doua, cu barbă, de gospodar la casa lui...
- BRĂNCUȘI : Eu am barbă și...
- PETRESCU-GĂINĂ : Dar nu ești încă la casa ta...
- DOCTORUL SARACANY : De-abia după a cincea femeie poți să zici că ai dreptul să te gîndești la casa ta...
- PETRESCU-GĂINĂ (*lui Saracany*) : Dumneata, cite ai avut ?
- DOCTORUL SARACANY : Nu le mai știu numărul...
- PETRESCU-GĂINĂ : Și ? (*A demonstrat*.) Atunci, lasă băiatul în pace... N-a avut nici una !... Il cunose eu... Iar azi am să-i fac cea mai bună friptură...
- DOCTORUL SARACANY (*disprețuitor*) : Mulțumesc ! De castane...
- PETRESCU-GĂINĂ : De ce am ! Dumneata, în afară de microbi prăjiți mecanic, ce ne mai poți oferi ?
- DOCTORUL SARACANY : Puțină filozofie... a vieții...
- MAGNIFICENTIUS (*sărînd din pat, îmbrăcat în frac, pe cap cu joben și cu pantofi de lac în picioare — cu violență*) : În filozofie sã nu te bagi (*disprețuitor*), doctore ! (*Il impunge cu bastonul, în virful căruia e un ac*.) Filozofia nu-i leac pentru tuse măgărească... Și nici măcelărie de cadavre... (*A arătat spre lăzi*.) M-am săturat să vă aud ! Sã vă văd, sînt sãtul de mult... Ce sînteți voi, biete ființe... umane ? ! Ha ! Și coorii pot gîndi ca voi... Castane pană... Spirocheți spînzurati... Pfft ! (*Cu profunzime*.) Ideea, domnilor... Ideea ! În ea se află sensul și ținta... Ideea abstractă...
- DOCTORUL SARACANY (*ironic*) : Și, totuși, ținta — ea sã nu-i zic țelul tău, Magnificentius — e un concret, dar banal, pod peste... Atlantic...
- MAGNIFICENTIUS (*arată cu degetul la frunte*) : L-am imaginat...
- DOCTORUL SARACANY (*anulînd*) : Ba, l-ai și desenat !
- BRĂNCUȘI (*interesat*) : Sã mi-l arãtați și mie.
- MAGNIFICENTIUS : L-au aruncat, pentru cã am vrut sã rãmin la idee... la filozofie... (*Lui Saracany*.) Iar dumneata ești un limbrie ! (*Transfigurat*.) Filozofia ideii, domnii mei, albă, pură... vid... nimic... Cînd o sã ajungem ? Oh, cînd, Doamne ? (*Tot el, revoltat*.) Care „Doamne” ! ? El a complicat totul ! El l-a făcut pe om (*aratînd spre planșa de pe perete*) și pe pãianjen... și buteliile de Leyda, și Turnul înclinat din Pisa, și castanele, și tele-

graful... Pfffi!!! A complicit, a îngrămădit, a încelcit... Unde e ideea? Unde e Sfântul Duh?...

PETRESCU-GĂINĂ (*triumfător*): A mai rămas puțin, în caricatură!...

MAGNIFICENTIUS: Da!... În caricatură... Sintem filozofii unei caricaturi! Vă detest, oameni! Vă detest și vă pup... (*Se îndreaptă spre ușă*.)

PETRESCU-GĂINĂ: Pleci? Tocmai când te încălziseși?

MAGNIFICENTIUS: Mă duc să beau un sprit: mi s-a făcut greață... Vărs...

DOCTORUL SARACANY: Poate, ești bolnav... Poate, ai...?

MAGNIFICENTIUS: Vreo boală lumească? Ha! Ha! Ha! Am trecut și prin asta, academician de mădulare... Și...? Și...?

DOCTORUL SARACANY (*interesat*): Nu mi-ai fost niciodată client...

MAGNIFICENTIUS: Eu, clientul dumitale? (*Tunător*.) Eu?! Să între o idee pe mîna dumitale, dezinfectată și fiartă în anestezice și în pap de cismărie? Prefer cadavrele dumnealui. (*Arată spre Brâncuși*.)

Ele, măcar nu put: miros... Ca ideile... Și ele sînt în descompunere... Ce-ar fi să faci și ecorșeul unei idei? (*Satisfăcut*.) E o idee, nu? (*Apoi, grav*.) Tinere, lasă-te de cadavre, dacă vrei să faci ceva în viață! De ce te-ai apucat, nenorocitul, de sculptură?! (*Suspectindu-l*.) Ce urmărești?

Profesorii tăi te învață să plantezi cadavre pe socluri! Le scoateți — săracele — din morminte și le răstigniți în aer... Împutiți și vîzdubul! Mi-e silă... SILĂ, cu litere mari... (*A obosit*.) Trebuie să beau un sprit, să-mi treacă... Dă-mi cinci lei, doctore, că tu ne-ai îmbolnăvit pe toți...

DOCTORUL SARACANY: Azi n-am avut nici un client...

MAGNIFICENTIUS (*disprețuitor*): Nu! Du la dumneata, nici dacă îmi dădeai, nu luam... Dă-mi tu, Petrescule! (*Trece, brusc, la altă idee*.) Ascultă: de ce ți-ai pus tu liniuța aceea după nume, și după liniuța cuvîntul „Găină”?

PETRESCU-GĂINĂ (*luat prin surprindere*): Să mă deosebesc de tata...

MAGNIFICENTIUS: Ah! El era (*verdict*) cocos... (*Schimbă*.) Ei, îmi dai?

PETRESCU-GĂINĂ: Ce?

MAGNIFICENTIUS: Cei cinci lei! Ori, nici pentru caricaturile tale n-ai clienți? Vinde-le clienților doctorului Saracany: poate, se vindecă! (*Spre Brâncuși*.) Tîe, tinere, nu-ți cer: îți dau. (*Scoate din buzunar*.) Tîne cinci lei, ca să pleci din cloaca asta... (*Tare*.) Du-te! De-aici nu ai ce învăța! Murdăria nu se învață: se spală. Cu săpun. Dar, pînă și cadavrele tale sînt prea slabe, ca să poți face săpun din ele... (*Tot timpul a făcut înconjurul camerei*.)

PETRESCU-GĂINĂ: Ascultă, Magnificentius, n-ai amețit?

MAGNIFICENTIUS (*simplu*): Nu!... Am vrut să nu vă dau prea mare importanță.

Și să vă salut din mers... (*A deschis ușa, să iasă. În prag, Ioana, îmbrăcată ca o mireasă, Magnificentius a rămas ca trîsnit. S-a oprit și cade în genunchi*.) Tu ești, desigur, Ioana, Sfînta Ioana... Albă și pură, ca o idee! Mai mult decît o idee... Dă-mi, doctore, un litru, o tonă, un ocean de formol, să pun această idee, frumoasă și pură... Să nu putrezească! Și-acum, ieșiți afară... *Afară!* Lăsați-o pe ea înăuntru... Ea e sîmbure... miez... lumină... Voi, coajă... putregai... De asta mai străluciți din cînd în cînd... Ați ieșit? (*I-a luat pe Petrescu-Găină și pe doctor de guler. Către Brâncuși*.) Tu, rămîi... Poate, înveți ceva... (*A ieșit cu cei doi, închide ușa, zgomotos*.)

BRÂNCUȘI: Ai venit, Ioana?

IOANA: Am venit, Constantine...

(*Tăcere grea*.)

BRÂNCUȘI: Ce face muica Gherghina?

IOANA: Spală. Ca și ieri, ca și mîine. Ea m-a trimis. Ardeam prea tare...

BRÂNCUȘI: Ai mai ars o dată și m-am fript...

IOANA: Acum, mă mistui eu. Ia-mă și du-mă, Constantine, cum îmi spuneași... drum lung, pînă în inima...

BRÂNCUȘI: Ești de mult acolo: de asta am inima grea.

IOANA (*se învîrtește*): Dar, sînt... ca un fulg...

BRÂNCUȘI (*transportat*): Da, ca o pasăre... Dar eu? Eu?

IOANA: Tu? Tu mai ții minte cînd eu eram tu, și tu, eu...?

BRÂNCUȘI: Da... da... singele mi-a urcat atunci în obraji... Și erai mireasmă de sălcioară și de cimbru, iar în jurul tău plutea buchet de vin de Dăbuleni și de pîine coaptă...

IOANA: Vorbești de mine ca despre o moartă, Constantine... De ce nu mă și bocești, că, știu, ai glas...

BRÂNCUȘI (*nu o ascultă: transportat*): Apoi, atunci cînd m-am travestit și eram îmbrăcat cu bluza și cu fusta ta, ți-am simțit căldura și parfumul de fată... de fecioară...

IOANA: Le mai am și acum, Constantine... Le port cu mine, pentru tine...

BRÂNCUȘI (*se apropie, o ia de mînă*): Știu, simt...

IOANA: Atunci?

BRÂNCUȘI: Erai ca o paște de flori albe, într-o livadă... iar eu, ca un măr...

IOANA: Mai sînt... Mai ești...

BRÂNCUȘI: Tu, da... Eu nu mai am rădăcini! Suflă spre mine și ai să vezi cum zbor...

IOANA (*suflă*): Zbori ca un fum... Nu mă mai iubești, pentru că nu m-ai iubit, Constantine...

BRÂNCUȘI: Ba te iubesc, tocmai pentru că te-am iubit... Dar...

IOANA (*îi pune mîna la gură*): Lasă, nu mai spune... Că îmi vine să plîng. Și,

mirele nu pling decît în fața mamei...
 lar tu ești mirele meu, chiar dacă...

BRÂNCUȘI (*iți pune mina la gură*): Eu nu
 mai pot fi ceea ce am fost odată...

IOANA (*ca o Fecioară Maria*): Lasă-mi mă-
 car un copil... Să te pot iubi pînă la
 moarte...

BRÂNCUȘI: Dacă ne culcăm în pat, trebuie
 să dormim amîndoi oriunde... și în cîmi-
 tir... Tu singură ai spus atunci, cînd m-ai
 gonit, să-mi văd de drumul meu...

IOANA: M-am pripit...

BRÂNCUȘI: Nu, ai fost înțeleaptă... Lasă-mă
 să fiu și eu, acum... Mi-am ales un drum
 greu...

IOANA: Te cred. Constantine... Tu nu știi să
 minți... O, dacă m-ai fi mințit, atunci
 cînd ai spus că nu-mi faci nimic! Acum,
 avem copilul meu!

BRÂNCUȘI: O să-l ai, Ioana!

IOANA: Dar tu? Mi-e de tine!... Că tu
 n-ai să poți îmbrăca niciodată haina de
 mire... Îți place doar cea de salahor, știi
 eu...

BRÂNCUȘI: Și eu!... Și, tocmai de asta, te
 rog să mă ierți... Tu îmi ești... îmi vei fi
 mereu soție...

IOANA: Cum, cînd mă gonești...

BRÂNCUȘI: Te gonesc, ca să fii mereu ală-
 turi de mine... cu flacăra ta albă...

IOANA: Vorbe, Constantine!... Dar, dacă tu
 zici că așa trebuie să fie, eu îmi știu
 datoria de soție: tu — chiar dacă nu
 ești — vei fi întotdeauna omul meu, ro-
 mînul meu, creștinul meu... Totuși, dacă s-
 proastă — pentru că sînt femeie —, în-
 treb și eu, ca o femeie proastă: pentru
 ce, Constantine? Pentru cine am bătut
 eu, în zadar, drumul?

BRÂNCUȘI (*arătînd spre Antinous*): Poate,
 pentru... Asta...

IOANA (*intorcîndu-se*): Cine-i uritul ăsta?

BRÂNCUȘI: Cel mai frumos bărbat din
 lume!

IOANA: Atunci, tu, Constantine, tu? Țsta
 are trup de femeie!

BRÂNCUȘI (*ride ușor*): Da, Antinous este
 puțin feminizat — adică, era idealul fru-
 mosului „dres” cu duios: însă e canonul,
 tiparul frumuseții clasice. Am tăiat zeci
 de cadavre, am căutat — cu lupa, prin
 maldăre de deșeuri umane — ca să-l
 cresc, os cu os, mușchi cu mușchi, așa
 cum el poate nici n-a fost în realitate...

IOANA: Și, de ce ai făcut monstrul ăsta?
 Umbra asta? Ce, tu ești Dumnezeu?

BRÂNCUȘI (*tresare*): Cine, Ioana?

IOANA: Numai el a făcut omul așa... dar
 cu durere și silă...

BRÂNCUȘI (*ca pentru el*): Ca și mine... Tu
 știi cît mi-e de groază, noaptea, cînd dorm
 cu lăzile de mușchi la gheață lingă că-
 păți?

IOANA: Sărmanul meu creștin!

BRÂNCUȘI: Și, de ce crezi că fac asta?
 Ca să poată avea pe ce învăța viitorii
 ciocli de cadavre cocoțate în piețe... Dar,

ce-ți spun (ție!... *Abătut.*) Și, ce să-i spu-
 lui Magnificentius...

IOANA: Spune! Spune! Descarcă-ți sufle-
 tul, soțul meu... Eu înțeleg... Înțeleg tot...
 pentru că tu înțelegi...

BRÂNCUȘI (*sfîrșit*): Dar nici eu nu înțeleg
 nimic...

IOANA: Atunci, de ce nu mă iei de ne-
 vastă?

BRÂNCUȘI: Ca să pot înțelege... Ca să aflu,
 ca să știu cum, mergînd pe brînci, prin
 întunericul biftecului, ajungi la lumina
 pură. Dacă există lumină pură!

IOANA: Dar, soarele?

BRÂNCUȘI (*cu iubire*): O... filozoafa mea
 dragă... (*O îmbrățișează.*)

IOANA (*cu speranța renăscînd*): Deci, mă
 mai iubești...

BRÂNCUȘI: Mereu și întotdeauna... Mai
 ales cînd spunem amîndoi prostii... (*Se-
 rrios.*) Și-acum, du-te... că ai mult de
 mers pînă acasă, la muică-ta...

IOANA: Muica-i afară...

BRÂNCUȘI: A. bătut și ea atîta amar de
 drum?

IOANA: Mă așteaptă... Ea știa!

BRÂNCUȘI: Ce putea ști, cînd m-am rugat
 atîta de ea, să mi te dea!

IOANA: Muica zicea că, dacă n-am vrut
 să-ți fiu mireasă la șaptesprezece ani, la
 douăzeci, e prea tirziu să guști din ferice-
 cure...

BRÂNCUȘI: Poți fi fericit și la optzeci...

IOANA: Numai tu o să fii, Constantine, nu-
 mai tu: pentru că poți să renunți!

BRÂNCUȘI: Eu?! Eu renunț?! Poate...
 Dar, și această, cum îi zici tu, „reun-
 țare” urmărește un țel, la care, pentru a
 ajunge, trebuie să mă eliberez de propriile
 mele cătușe, adică de mine însumi... Voi
 reuși?

IOANA: Da, te-am simțit, atunci, de mult,
 cum poți fi — și te simt și acum... Ești
 puternic, Constantine! Mîinile tale vor
 ține cerul... Păcat că n-am putut să te
 iau de soț... Ne-am fi tăvălit amîndoi pe
 pămînt și am fi murit, frumos, la 25 de
 ani... De dragoste am fi murit! Că m-ai
 fi iubit, ca și acum, dar ai fi ars — ca să
 te stingi... Acum, arzi ca să strălucești!
 Rămii cu bine, Constantine! Și, nu uita
 că ți-am fost mireasă, în rochie albă...

BRÂNCUȘI: N-o să uit... N-am să pot!

IOANA: Oare, așa să fie? De ce?

BRÂNCUȘI: Pentru că tu mi-ai dat bucurie
 curată...

IOANA: Atunci, plec fericită! (*Iese, plin-
 gînd.*)

BRÂNCUȘI (*a privit un timp după ea, apoi,
 întorcîndu-se către Antinous, îi lipește o
 bucată de lut peste ochi*): Tu n-ai sim-
 țit ce fericire e femeia, neputinciosule!
 Degeaba ai fost frumos, dacă... Să fie,
 oare, adevărat că Aria vindecă rănile și-ți
 oferă uitarea? Am să pot eu răspunde,
 cîndva, și la întrebarea asta?
 (*Intră Dimache.*)

DIMACHE (*parcă în transă*): A trecut pe lângă mine o fată care plîngea ca un clopoțel...

BRÂNCUȘI : Așa plîng fecioarele, Dimache. DIMACHE (*la fel*): Venise să plece rîzînd, ca o femeie...

BRÂNCUȘI (*uluit*): De unde știi tu ?

DIMACHE : Eu înțeleg glasul clopoțelilor...

BRÂNCUȘI : Dar nu și al oamenilor !

DIMACHE : Ba da... Că și bronzul are suflăt și glas de om...

BRÂNCUȘI : Dacă te-ar fi auzit Magnificenti-
us, te-ar fi sărutat...

DIMACHE : Nu-i atât de nebun pe cît vrea să pară...

BRÂNCUȘI : Ai descoperit și asta ?

DIMACHE : Ieri mi-a dat cinci lei, să-i scot păsărelele din cap, la aer...

BRÂNCUȘI : Și ?

DIMACHE : Azi mi-a cerut cei cinci lei înapoi și încă cinci pe deasupra, că i-am pierdut un sticleț galben...

BRÂNCUȘI : Cred că nu i-ai dat...

DIMACHE : Ba da ! Te poți pune cu nebunul ?

BRÂNCUȘI : Parcă ziceai că nu e...

DIMACHE : Păi, nu e. Altfel, cum de ți-ar fi, dat dumita cinci lei pentru mine...

BRÂNCUȘI (*amuzat*): De unde o mai știi și pe asta ?

DIMACHE : Așa-i că am ghicit ?

BRÂNCUȘI : Da, dar cum ? (*li întinde moneda.*)

DIMACHE : Știe că numai dumneata stai de vorbă cu mine... că ceilalți spun că sînt țigan... om de jos... Parcă ci, dacă sînt „de sus“, nu stau tot jos, ca mine...

BRÂNCUȘI : Ba tu, Dimache, umbli mai mult pe sus... prin aer... Clopoțele tale de bronz au cel mai curat sunet din tot Bucureștiul... Numai la Craiova mai, era un clopoțel...

DIMACHE : ...la biserica lui Obedeanu...

BRÂNCUȘI : Așa-i : ești un vrăjitor ! De unde știi ?

DIMACHE : Dacă tot eu l-am turnat... Dar vrăjitorul ești dumneata ! Cum de-ai putut să-i prinzi sunetul ?

BRÂNCUȘI : L-am tras de-atîtea ori ! Numai eu reuseam să-l dau peste cap...

DIMACHE (*cu părere de rău*): Dar fata, tot ai lăsat-o să-ți scape... Ce păcat ! Ce păcat !

BRÂNCUȘI : Am lăsat-o, că trebuia !

DIMACHE : Cine ar fi putut ? ! Era cea mai bună aramă de clopoțel din cîte am văzut... Și-apoi, știi că țigăncile noastre sînt femei frumoase, neîntrecute... Dar ea : aramă roșie, curgînd ca untdelemnul...

BRÂNCUȘI : Nu înțeleg...

DIMACHE : Am să te învăț ceva... Numai pe dumneata : că meriți ! Ești dintr-un altfel de metal decît toți... Ești ca mine... Poate, chiar mai tare ! Dar taina bronzului tot n-o știi... Taina clopoțelor mele... Dar am să te învăț. Am să te învăț, pentru că ești un om tare. Oricît de su-

părat ai fi fost pe ea, dacă ai putut s-o lași să plece...

BRÂNCUȘI : Dar a plecat tocmai pentru că nu eram supărat pe ea !

DIMACHE : Atunci, nu mai înțeleg nimic...

Însă, tot am să-ți spun taina mea. Cea mai mare... Pentru care, dacă ar ști bătrînul meu că ți-am spus-o, m-ar ucide... Ca pe un cîine... Dar el nu te cunoaște. Nu ți-a văzut ochii, ca să înțeleagă de ce ți-am spus-o. (*Misterios.*) Ca să prefaci arama-femeie în bronzul-bărbat, trebuie s-o amesteci, într-o mare și nesfîrșită dragoste, cu...

BRÂNCUȘI : Zincul... știu...

DIMACHE : Da ! Dar știi numai atît, și dumneata meriți să știi mai mult... Că, dacă zincul este ca tot zincul, atunci clopoțelul sună ca talanga la gîtul bouului, nu ca un clopoțel la poarta raiului... Da, trebuie să-ți spun taina, taina bătrînului meu, și a bătrînului acestuia, și a tuturor bătrînilor din care ne tragem... taina sfîntă... pe care numai dumneata s-o folosești, să faci bronzul să cînte și să țipe...

Să țipe de lumină... ca o fată... ca fecioara pe care ai lăsat-o... (*Plînge.*) De ce ai lăsat-o, omule ? De ce ? Că numai arama din fata aceea putea face un bărbat de bronz... Să-l topească și să-l întărească, după ce e fierț cu busuioac cules pe luna mîncată de vîrcolaci și cu semințe de clopoței de februarie, care adună zgura iar bronzul curge ca vinul gros în țipare, și ride și plînge cînd îl bați într-o dungă sau îl dai peste cap... Of, omule ! Omule ! De ce ai lăsat-o ? Era mireasa ta, cea albă...

BRÂNCUȘI : Dar putea fi și mireasa mea cea neagră !... Ascultă, Dimache : eu știu, simt că pot și trebuie să fac bronzul să sune de bucurie... Și lemnele, și pietrele... Că și ele, sărăcele, pot cînta... Trebuie numai să știi cum să le mîngîi... Tu m-ai învățat să fac bronzul să cînte... Ea, mireasa mea, m-a învățat să-i pun suflăt... Alții... Dar trebuia s-o las... *Trebuia...*

(*Ușa se deschide brusc. Intră Magnificenti-
us și Petrescu-Găină.*)

MAGNIFICENTIUS (*cu o sticlă în mînă*):

Am venit la nuntă... Unde-i mireasa ?

BRÂNCUȘI (*simplu*): A plecat !

MAGNIFICENTIUS : De ce-ai lăsat-o să plece, nebunule ? O luam eu de nevastă...

BRÂNCUȘI : Știu !... Dealtfel, asta e singura deosebire dintre noi...

MAGNIFICENTIUS : Deosebire ? Dar cine ești tu, omule, de-ți închipui că poți să faci tot ce vrei ? Ai mîncat pămîntul lui taică-tu, și mie cinci lei, ai profanat morții de la morgă, să le furi mușchii, l-ai dezbrăcat de piele pe Antinous, iar pe prăpăditul ăsta de Dimache l-ai făcut să-ți destăinuiească, pe gratis, magia bronzului, cînd mie mi-a spus-o, beat fiind, doar pe cinci lei... Și presimt că ăsta nu-i decît începutul ! Cine ești ?

BRÂNCUȘI : Nu, știu... Dar simt că pregătesc o crimă perfectă...
MAGNIFICENTIUS : Vrei să ucizi, din gelozie, fata ? Ei, bravo ! Bănuiam eu că-i ceva de capul tău... Nu cumva ai și omorât-o, și pulpele ei i le-ai pus scîrbei ăsteia de Antinous ?...
BRÂNCUȘI : Nu... Ar fi fost mult prea simplu...

MAGNIFICENTIUS : Oho ! Atunci, ai gânduri mari... Și, chiar dacă nu e nuntă, te rugăm să primești felicitările noastre...
(Brusc.) Ascultă, nu cumva vrei să-l asazinezi pe Michelangelo ?

BRÂNCUȘI (uimit) : Cum de-ai ghicit ?

MAGNIFICENTIUS : Îți închipui că degeaba sint nebun ?

Tabloul 2

... Și a fost ziua a doua

O cameră albă, goală. După un timp, se deschide o ușă. Intră Dimache. Face semn tainic, cu mina...

DIMACHE (din ușă) : Vino ! Să ne ascundem ! (A intrat ; în spatele lui, Petrescu-Găină.)

PETRESCU-GĂINĂ (a rămas în ușă) : Unde ?

DIMACHE (încă emoționat) : Găsim noi...

PETRESCU-GĂINĂ : Tu nu vezi că aici n-ai unde te ascunde ? N-ai altceva de făcut decît să înfrunți lumina...

DIMACHE : Mie mi-a fost frică întotdeauna de lumină...

PETRESCU-GĂINĂ : De ce ?

DIMACHE : Sint cam negru și... I-am spus chiar și lu' domnu' Brâncuși...

PETRESCU-GĂINĂ : Să nu-i mai spui „domnu'” că se supără...

DIMACHE : Dar, cum să-i spun ?

PETRESCU-GĂINĂ : Nu știu... Și eu ocolesc... N-am găsit... Am căutat, dar n-am găsit... trebuie să-i găsec un nume...

DIMACHE : Mie — cînd îi pozam gol-puşcă — îmi zicea „barosanul”...

PETRESCU-GĂINĂ : Dacă ești meșter în baros !

DIMACHE (cu incintare) : Nu de asta ! M-a miluit Al de Sus, ceva mai jos de briu... Și, așa m-a dăltuit. Dar mi-a pus mîinile pe piept...

PETRESCU-GĂINĂ (rizînd) : Sus mort, jos viu... E o idee bună și de caricatură...

DIMACHE : Dar pe domnul general Davila, cum l-o fi făcut ? Tot gol ?

PETRESCU-GĂINĂ : Ba, plin de decorații... Așa a fost comanda : în uniformă de general... Bust.

DIMACHE (uluit) : Cum, nu i-a pus și lui bărbăția ?

PETRESCU-GĂINĂ : Ești într-o ureche, Dimache ?! Cum, adică, să i-o pună ?

DIMACHE : Lasă, că știți dumneavoastră cum... Că, dacă voia domnu' Brâncuși, făcea din el om... cum a făcut din mine : cu mîinile pe piept, dar om...

PETRESCU-GĂINĂ (amuzat) : I-a făcut nasul ceva mai lung...

DIMACHE (satisfăcut) : Mi-am închipuit eu, că generalul a fost om mare !
(În ușă a apărut Magnificentius.)

PETRESCU-GĂINĂ : A fost ideea mea : că aproape toți oamenii sintem un pic de caricatură...

MAGNIFICENTIUS : Tu ești, sigur — și, încă, o caricatură din cap pînă-n călcie. A propoz, n-ai vreo două fleici de castane la tine, că mi-e tare foame...

PETRESCU-GĂINĂ (sec) : N-am !

MAGNIFICENTIUS : Ai început să te cam zgîrcești, amice...

PETRESCU-GĂINĂ : Mi-ați mîncat provizia pe doi ani...

MAGNIFICENTIUS : Ei, lasă, nu te mai plînge, că o să mîncîci pe ruptele la banchet...

(Între timp au mai intrat cîțiva inși ; par a fi artiști plastici ; se agită în jurul doctorului Gerota, care a intrat aproape concomitent cu ei.)

PRIMUL DETRACTOR : N-ați investit cam mult capital în tînărul Brâncuși, doctore Gerota ? Nici n-a terminat bine armata !

GEROTA : Am investit, dar nu capital, ci puțină încredere...

AL DOILEA DETRACTOR : Totuși, bustul marelui Davila ar fi trebuit să fie un monument național...

GEROTA (zîmbînd) : Poate, chiar și este !

PRIMUL DETRACTOR : Să nu exagerăm, doctore ! Un ecorșeu școlăresc, mai mergea să i se încredințeze, dar...

GEROTA : Dumneata (subliniînd, ironic), maestre, ai făcut vreunul ?

PRIMUL DETRACTOR : Eu ? Cum vă închipuiți că era să mă compromit ! Eu sint artist, doctore : artist. Am studiat cu domnul Hegel...

GEROTA (zîmbînd) : Filozoful ?

PRIMUL DETRACTOR : Nu, sculptorul... Eu am făcut, la vremea mea, „Discobolul”...

GEROTA : L-a făcut Miron...
 PRIMUL DETRACTOR : ...Și pe „David“...
 GEROTA : L-a făcut Michelangelo...
 AL DOILEA DETRACTOR : Totuși, domnule profesor, discutând foarte serios : nu vi se pare ciudat că, dintre atîția sculptori români, ce ar fi putut să creeze o operă meritînd — rămînă în istorie — repet : în istorie — a fost ales acest tinerel, care nu știe încă nici cum se prepară ghipsul ?

GEROTA : Dar știe să țină bine barda în mină...
 PRIMUL DETRACTOR : Artă din topor ! Cum vor să ne bage pe gît și cei din grupul „Heana“... Niște rebeli, care l-ar spînzura și pe Rafael ! Dar, în sfîrșit, asta-i altă poveste... Discutăm acum despre Brăncuși : un modest...
 GEROTA : A terminat studiile numai cu medali și cu diplome excepționale...
 AL DOILEA DETRACTOR (*rizînd, zgomo-tos*) : Și, cu hîrtiute ștampilate credeți dumneavoastră că se poate face sculptură ?
 MAGNIFICENTIUS (*apropiindu-se*) : Exact !
 PRIMUL DETRACTOR (*prinzînd curaj*) : Sculptură înseamnă a avea simțul proporțiilor...
 MAGNIFICENTIUS : Exact !
 PRIMUL DETRACTOR : Înseamnă respectarea, întocmai, a tuturor canoanelor clasice...
 MAGNIFICENTIUS : Exact... Vă mulțumesc, domnul meu, că mai există pe lume talente ca dumneavoastră... Am un prieten foarte bun, căruia vreau să-i fac bustul... Poftim cartea mea de vizită... Vă rog să mă... vizitați, dacă se poate chiar azi, să stabilim detaliile... (*Se îndepărtează.*)

PRIMUL DETRACTOR (*frecîndu-și mîinile*) : Minunat ! (*Se uită la cartea de vizită.*) Dar, pe cartea asta de vizită nu-i scris nici un nume... (*Alergînd după Magnificentius.*) Domnule, domnule... vă rog, s-a strecurat o greșeală...

MAGNIFICENTIUS : O greșeală ? Ce, v-ați și revizuit concepțiile ? Dați-mi, vă rog, cartea de vizită înapoi (*i-o smulge din mînă*), să i-o dau colegului dumneavoastră... (*Către acesta, serios.*) Domnul meu, doresc să se facă un bust... Nu contează cît va costa... Plătesc în aur, platină, pietre prețioase... Dar vreau să fie un bust celebru, magnific, unic, singurul bust din lume făcut unui cîine : vă uitați în oglindă și-i minjiți... Minjiți cu noroi, modelînd, după toate canoanele clasice, existența dumneavoastră de patru-pezi ai artei... La o parte, din fața mea ! (*Îi împunge cu bățul, care are în vîrf un ac.*) Că vreau să fac loc... loc pentru aer... E nevoie de aer și de lumină... Ieși, Dimache, afară, că, deși te iubesc, ești prea negru... Și fracul meu e prea negru și castanele tale, Găină, sînt prea prăjite, și fierea te prea neagră, doctore... Să ieșim, eu toți, să facem loc luminii !

(*Îi împunge pe toți cu bastonul, pînă îi dă afară. Apoi, din ușa larg deschisă.*) Poftim, Costache... Intră... tu... (*Brăncuși, îmbrăcat în haine militare, intră, împingînd o roabă, în care se află bustul lui Davila, acoperit cu un cearșaf alb.*) Credeam că o să aduci bustul cu cobilița... Ha ! Ha ! Ha ! Am idei geniale : degeaba zice lumea că sînt nebul !

BRĂNCUȘI : Ești mai rău, Magnificentius : ești cabotin. Ai făcut din asta o artă. Fără folos... Păcat... Dacă, în loc să li făcut podul peste Atlantic, ai fi făcut unul peste Dimbovița...
 MAGNIFICENTIUS : Ai fi zis că sînt eu adevărat nebul ! Tu crezi că ai să faci vreodată vreun pod peste Jii ? Nu, nu, tu ești mai nebul ca mine... Tu vrei să ajungi, cu fiarele tale, pînă la nori...
 BRĂNCUȘI : Ba, pînă în cer...
 MAGNIFICENTIUS : Știam și asta, dar credeam că tu nu știi. Ascultă, Dumnezeu al Il-lea, ce farsă ne mai pregătești ?
 BRĂNCUȘI : Deocamdată, l-am adus pe general cu... roaba.
 MAGNIFICENTIUS (*ca și cum ar spune „nebulule !“*) : Cabotinule !
 BRĂNCUȘI : Adevărul e că îmi place și mie să mă joc...
 MAGNIFICENTIUS : Am văzut precum copiii...
 BRĂNCUȘI : Cînd nu mai sîntem copii, am murit de mult...
 MAGNIFICENTIUS : Oho ! Prima maximă ! Ai să ajungi om mare !
 BRĂNCUȘI : Pacă spunea „Dumnezeu“ !
 MAGNIFICENTIUS : Nu-i tot aia ?
 BRĂNCUȘI : Da ! Inșă, în ce mă privește, vreau să fac un amendament.
 MAGNIFICENTIUS : Fă, fiule !
 BRĂNCUȘI : Vreau să-mi cîștig libertatea de a putea greși...
 MAGNIFICENTIUS : Cînd toți vor să fie perfecți ? Minunat ! (*Trist.*) Păcat că n-am să mă pot lăuda niciodată că ți-am fost profesor...
 BRĂNCUȘI : Nici alții... (*Apoi.*) Ba da !
 MAGNIFICENTIUS (*nedumerit*) : Tocilescu, profesorul de istorie ? Strîmbulescu, cel de desen ?
 BRĂNCUȘI : O, nu ! (*Enumerînd.*) Nicolae Radu, Constantin și Ion, strămoșii mei, cioplitorii... țărani care se tirăsc pe brînci, ca să apuce lumina...
 MAGNIFICENTIUS : Să vedem dacă o să apuci tu vreo pară, de la ăștia...
 BRĂNCUȘI : De ce să n-apuc ? (*Arată spre roabă.*) N-am muncit ?
 MAGNIFICENTIUS : Vino să te sîrut, că, pe lingă toate celelalte, mai ești și naiv... (*În ușa și-au făcut apariția Dr. Gerota și alți cîțiva, îmbrăcați în costume de generali și colonei.*) A venit lumea bună, eu mă retrag... (*Și, cu seriozitate.*) Nici Napoleon n-a înfruntat atîția generali deodată ! Ține-te bine, Dumnezeule : lup-ta abia începe ! (*Iese.*)

GEROTA (*care vine, cu mîinile întinse, spre Brâncuși*): Sint foarte supărat pe Magnificentiuz: m-a făcut de ris în fața protipendadei artistice... Dar, în sfîrșit, nu-i nimic... Cînd vine bustul?

BRÂNCUȘI: A și venit! (*Arată roaba.*)

GEROTA (*uluît*): Cum? L-ai adus cu roaba?

BRÂNCUȘI: La fel m-a întrebat și Magnificentiuz!

GEROTA: Iar el, desigur, te-a lăudat! Ascultă, băiete, așa nu poți ajunge să vezi capodoperele Florenței!

BRÂNCUȘI: Dar eu nici nu vreau asta..

GEROTA: Cum, nu vrei?!

BRÂNCUȘI: Am nevoie de bani să ajung la Paris!

GEROTA: Sfirșește odată cu ideea asta!

BRÂNCUȘI (*parcă citează pe cineva*): De-abia am început!

GEROTA: Ce-ai să vezi la Paris?

BRÂNCUȘI: Ce-am să văd la Florența?

GEROTA: Pe Da Vinci și, mai ales, pe Buonarrotti!

BRÂNCUȘI: Adică, iar să văd mușchi?

M-am săturat... Mi-e silă, nu mai pot!

Nu mai vreau să-i văd, să-i pipăi, să-i miroso... Simt mușchi și în creier!

GEROTA: Dar, asta înseamnă sculptura... Altfel, cum vrei să înveți meserie?!

BRÂNCUȘI: M-am săturat să mai descifrez arhitectura cărții. Biftecul uman îmi repugnă... Și dacă, pînă la urmă, nu l-a dezamăgit și scribit și pe Michelangelo, nu mă mai interesează arta lui.

GEROTA: Ești un înecăpățînat încrezut... Ți s-au urcat succesele la cap...

BRÂNCUȘI: Succese de școlar pus în hăț... sau de sculptor bucătar...

GEROTA: Poftim?

BRÂNCUȘI: Creator de mușchi împănați... în cuptorul artei...

GEROTA: Ce ciudat! N-am crezut că am să întîlnesc un om care să nu-și iubească destinul!

BRÂNCUȘI: Nu-i adevărat! Mi-l iubesc...

Dar lăsați-mi măcar riscul de a putea greși... Știu că azi e-o zi mare pentru mine... și poate că baеșiul balcanic pe care îl voi lua îmi va da posibilitatea să aflu dacă nu cumva și Orașul-lumină e scaldat în artificial și fals... în întuneric...

GEROTA (*trist, cu experiență*): Și, dacă va fi chiar așa?

BRÂNCUȘI: Voi sfărîma tot întunericul, ca să ajung la lumină...

GEROTA: Nu ești prea temerar?

BRÂNCUȘI: Taica mi-a zis că, dacă i-am vîndut pămîntul, altă cale decît văzduhul nu mai am!

GEROTA: Taică-tău e înțelept, ea toți morții. Să vedem ce facem cu înțelepții ăștia de-aici... (*Arată spre membrii comisiei; și, către aceștia.*) A venit toată comisia?

PRIMUM GENERAL (*îțîfnos*): Mai mult, chiar: așteptăm de (*își consultă ceasul*) cinci minute...

GEROTA: O! O! O! Domnule general Nanu e punctual, ca și strămoșul lui, la Vidin...

GENERALUL NANU: La Plevna, domnule doctor Gerota, la Plevna...

GEROTA: Da? Să sperăm că aici nu ne vom mai bate cu turcii...

AL DOILEA GENERAL (*cu ironie și indulgență*): Arta e atît de pașnică...

BRÂNCUȘI: Sinteți sigur?

AL DOILEA GENERAL: De asta am și comandat un bust al lui Davila, nu statuia generalului, călare... Dar, à propos, unde e bustul?

GEROTA: E aici... Brâncuși a vrut să vă facă o surpriză și l-a adus singur...

(*Arată.*)

GENERALUL NANU (*uluît, indignat*): Cu roaba?!

BRÂNCUȘI: Ar fi fost mai comod cu... dricul, dar n-am avut bani...

GEROTA (*șoptit, către Brâncuși*): Vrei să-ți distrugi viitorul? Taci! (*Către ceilalți, care încă nu și-au revenit.*) A vrut să supravegheze personal... să nu se spargă ghipsul...

PRIMUM GENERAL: Oricum ar fi, maniera e cam ciudată. Să nu uităm, domnilor, că marele Davila este fondatorul învățămîntului medical... (*Încă nu-i vine să creadă*) Într-o roabă!

BRÂNCUȘI: Atunci, să nu-l lăsați nici afară, să-l bată vîntul și ploile!

GENERALUL NANU: Nu-ți fă griji, tinere! El a știut să le înfrunte cu eroism, la '77... Dă pînza la o parte, să vedem opera!

PRIMUM COLONEL (*indignat*): Dar e un cearșaf, domnule general.

GENERALUL NANU (*ordin*): Termină!

PRIMUM COLONEL (*face drepti*): Am înțeles!

BRÂNCUȘI: Nu vă faceți griji degeaba, domnule colonel... E un cearșaf curat... Știam că așa-i plăceau doctorului Davila.

GENERALUL NANU (*enervat*): Ridică pînza, sergent!

BRÂNCUȘI (*perplex*): Poftim? (*Apoi, privindu-și uniforma.*) Ordonati! (*A ridicat pînza. Bustul lui Davila e într-o rină.*)

AL DOILEA GENERAL (*către Brâncuși*): Nu-l poți face să stea drepti?

BRÂNCUȘI: Mi-ați comandat un bust... n-are picioare să...

GEROTA (*frămîntat*): O să-l punem aici, pe pervazul ferestrei... E și mai multă lumină... (*A luat bustul în brațe și-l așază, ajutat de Brâncuși.*)

AL DOILEA GENERAL (*după ce au privit bustul cîteva clipe*): Extraordinar!

GEROTA (*mulțumit*): Vă spuneam eu...

AL DOILEA GENERAL (*continînd*): Nu se poate! Chipiul e fără egretă!

GEROTA (*printre dinți, lui Brâncuși*): Ți-am spus, doar, că nu se poate fără egretă!

BRÂNCUȘI (*calm*): Aveți un ochi ager, domnule general. Într-adevăr, chipiul cu egretă dă subiectului un avînt, o înălțare

- un sens... (Nu poți ști dacă a glumit.) Subiectul cu...
- AL DOILEA GENERAL (mormăind): „Subiectul!” Hm! Și, atunci, unde-i egreta? BRĂNCUȘI (ducându-se spre roabă): Aici! (O ridică din roabă.) Ghipsul, știți: e foarte sensibil... (Prinde egreta la chipiu.) GEROTA: Cînd îl va turna în bronz, va fi altceva!
- AL DOILEA COLONEL (după o matură chibzuință): Nici chipiul nu-i regulamentar...
- BRĂNCUȘI: Țin să remarc, iarăși, spiritul dumneavoastră de observație: într-adevăr, am turtit puțin culionul...
- AL DOILEA GENERAL: Dar, Davila a fost general, sergent, nu soldătoii...
- BRĂNCUȘI: Să trăiți, am înțeles și se va face... Ghipsul, să știți, ca și omul, e răbdător...
- AL TREILEA GENERAL (cu o indignare abia reținută): Cel mai grav lucru mi se pare nasul!
- BRĂNCUȘI (mucalit): E prea mic?
- AL TREILEA GENERAL: E prea mare!
- BRĂNCUȘI: Nasul lung e un semn de bărbăție! (Și, adresîndu-se unui general pipiriu, ramolit.) Nu-i așa, domnule general?
- AL PATRULEA GENERAL (cu mina la ureche): Poftim?
- BRĂNCUȘI (repetînd): Bărbăție!
- AL PATRULEA GENERAL (ramolit): „Bărbăție și credință”, clasa I, nu clasa a II-a, cum i-ai făcut dumneata decorația pe piept!
- GENERALUL NANU: O clipă, domnule general! Deocamdată, sîntem la nas...
- BRĂNCUȘI: Dar nasul este exact ca în fotografie... (la fotografia din roabă, o arată.)
- PRIMUL GENERAL: Seamănă perfect...
- AL TREILEA COLONEL: Mai ales la nas...
- AL DOILEA GENERAL (punîndu-l la punct, suierător): Domnule colonel!
- AL TREILEA COLONEL: Ordonăți!
- AL DOILEA GENERAL: Nasul e prea lung!
- AL TREILEA COLONEL: Aveți dreptate!
- BRĂNCUȘI: Dar seamănă perfect pînă și cu nasul tatălui...
- AL PATRULEA GENERAL: Cu cine?
- BRĂNCUȘI (tare, la urechea generalului): Cu Liszt.
- AL PATRULEA GENERAL: Da, da... Și eu l-am văzut, cînd eram copil... Deci, e adevărat că Davila era copilul lui?... Un copil din flori, să ajungă general! Un adevărat scandal! Eu plec!
- GENERALUL NANU: N-o să plecați, pînă nu hotărîm, în comisie, totul!
- AL PATRULEA GENERAL: Bine, rămîn, dar nu mai scot un cuvînt...
- BRĂNCUȘI (serios): Vă mulțumesc, domnule general, vă mulțumesc...
- GENERALUL NANU (imperativ): Ce facem cu nasul, sergent?
- BRĂNCUȘI: Îi tăiem, domnule general... Ordonăți, că! (I-a întins un compas.)
- GENERALUL NANU: Te privește... Taie atît cît trebuie... Nu ne putem compromite în fața opiniei publice... (A privit la ceas.) Discutăm de atîta timp și nu am atîns decît amănuntele... Să trecem acum la ce-i cu adevărat, grav!
- BRĂNCUȘI (jucat): Mai grav decît nasul?
- GENERALUL NANU: Da!
- (Toți îl privesc uluiți.)
- GEROTA: Dar, ce?
- GENERALUL NANU: Epoleții!
- BRĂNCUȘI (gata să izbucnească în ris): Epoleții? (Acceptă.) Desigur, lipsesc epoleții...
- GENERALUL NANU: Fără epoleți cu franjuri, de general, nu se poate! Și, cu asta, am sfîrșit... (Își privește ceasul.) E ora unu și trebuia să fiu la masă... Bună ziua, domnilor!
- (Se retrage, urmat de ceilalți. Au rămas doar Brăncuși și Gerota.)
- GEROTA (după un timp, căutînd, parcă, să alunge atmosfera sumbră): O să le faci epoleții, și gata... Dar la nas să nu umbli... Înțelegi?
- BRĂNCUȘI (hotărît): Nu fac nimic!
- GEROTA (nu-i vine să creadă): Și, banii? Îți trebuie bani!
- BRĂNCUȘI: Nu mă prostituez!
- GEROTA: Totuși, îți trebuie bani, să pleci de-aici... Să pleci de îndată...
- BRĂNCUȘI (decis): O să plec!
- GEROTA: Da! Da! Du-te la Paris, băiatule, acum înțeleg și eu de ce trebuie să te duci numai la Paris...
- (Au intrat Magnificentius, Petrescu-Găină și Dimache.)
- BRĂNCUȘI (trist): Poate ar trebui să mă întorc acasă...
- GEROTA: Să faci porți... și stilpi? Nu! Și-apoi, tu singur spuneai că ai nevoie de lumina Parisului.
- MAGNIFICENTIUS: Că și Parisul are nevoie de proptele, Constantine, ascultă-mă pe mine! Dar, mai întii, să facem banchetul... Friptură avem... Nu-i așa, Găină?
- DIMACHE: Eu aduc niște zaibăr...
- BRĂNCUȘI: Da, da, să facem banchetul!
- MAGNIFICENTIUS: Îl luăm și pe Davila cu noi?
- BRĂNCUȘI: De ce? Îl las aici... Să prindă rădăcină și să facă... mere...

Tabloul 3

Fintina

Intr-o încăpere largă, blocuri mari de piatră de construcție, grinzi, trunchiuri de copaci, stînci și marmură. Brăncuși, cu barda în mîină, ciopește : în pat, languroasă, Marthe. Se aud bății în ușă.

- BRĂNCUȘI : Să fi venit ministrul, atît de dimineată ? Să fie atît de nerăbdător ?
(*Tare.*) Intră !
- MODIGLIANI (*a rămas uluit, în prag*) : Bine, dar aici e...
- BRĂNCUȘI : ...o pădure pe un vîrf de munte, vrei să ziceți, Modigliani...
- MODIGLIANI : Nu ! Noua Academie de Belle-Arte ! Cînd am fost ultima oară, era numai un pat.
- BRĂNCUȘI : Mai e și acum ! (*Arată cu capul spre patul în care Marthe s-a ridicat, voluptuoasă, într-un cot.*)
- MODIGLIANI (*foarte sincer*) : A ! Lucrați ! (*Vrea să plece.*) Mă iertați...
- BRĂNCUȘI : Rămîneți !
- MODIGLIANI : Cu adevărat ? Pot rămîne ? Pot rămîne să văd cum despicăți trunchiurile și stîncile, căutînd miezul frumosului ? Dacă vrei, dacă mai sînteți de acord, pot reîncepe chiar de azi să vă fiu ucenic... Acum cîțiva ani, am fugit... Am crezut că reproducerea de pe pereții atelierului meu îmi vor fi profesori mai buni. Credeam că singur voi găsi veriga...
- BRĂNCUȘI (*aprinș*) : Aici e greșeala !
- MODIGLIANI (*nedumerit, derutat*) : Cum adică, greșeala ?
- BRĂNCUȘI : Veriga nu trebuie găsită, ci sfărîmată ! Drumul înainte este invers !
- MODIGLIANI (*convîns*) : Nu ! (*Apoi.*) Propuneți să ne întoarcem la primitivi ?
- BRĂNCUȘI : Cine a spus asta ?... Am spus eu asta, Marthe ? Povestește-i cit de rafinat știu să te iubesc, Ioana...
- MARTHE : Pardon ? !
- BRĂNCUȘI (*reparînd, cu un zîmbet, dus*) : Marthe...
- MARTHE (*profesional*) : Da, iubești frumos...
- MODIGLIANI : Și eu, care caut frumosul...
- BRĂNCUȘI : Altă greșeală !
- MODIGLIANI (*derutat*) : Dar „Sărutul“ dumneavoastră, din Montparnasse ? E atîta rafinament și elevație, în el ! Atîtea căutări subtile...
- BRĂNCUȘI : Nu ! O împreunare sacră ! Atît... Piatra mi-a spus ce să fac... Am așteptat-o să vorbească... și, pentru că nu putea, i-am croit drum cu dalta... Dar „Sărutul“, încă nu l-am făcut !
- MODIGLIANI (*în adorație*) : De ce nu scrieți și sonete, ca Michelangelo ?
- BRĂNCUȘI (*simplu*) : Vă dau afară !
- MODIGLIANI (*a înțeles*) : Scuzați-mă, vă rog !
- BRĂNCUȘI (*totuși, revine*) : Iertați-mă... Sînt cam nervos, cînd caut în piatră...
- MODIGLIANI : Dar, dumneavoastră ați găsit !
- BRĂNCUȘI : Da, da, am găsit... începutul. Ce-am mai găsit, altceva ?
- MODIGLIANI : Rousseau-Vameșul zicea că *totul*...
- BRĂNCUȘI (*ii place jocul de cuvinte*) : E un naiv...
- MODIGLIANI : Asta-i suprema lui artă !
- BRĂNCUȘI : Cît de naiv sînteți !
- MODIGLIANI (*sincer*) : Vă mulțumesc pentru sinceritatea dumneavoastră... (*Apoi.*) Îmi dăruiți mie bucata aceea de piatră ? (*O arată.*) Cred că aș putea dăltui în ea o gură însetată...
- BRĂNCUȘI (*simplu*) : Poftim. Luați-o... E macheta unei fintini... (*Zîbind.*) Mai bine zis, statuia unui ministru din România. Îi chema Spiru Haret. Un om cuminte, care a vrut să adape cu lumină pe sărmanii noștri țărani... Face să aibă și... o gură... Și-apoi, tot îl aștept pe cel care mi-a comandat lucrarea, să vină să o vadă.
- MODIGLIANI : Iertați-mă c-am îndrăznit... De-abia acum văd și înțeleg.
- BRĂNCUȘI (*tresare*) : Da, asta-i. Am găsit ce căutam mai de mult : întîi trebuie să înțelegi și apoi să vezi ! Ce zici, Marthe, de ideea asta ?
- MARTHE (*geloasă*) : Întreab-o pe domnișoara Pogany...
- BRĂNCUȘI : Dar, ce, azi e ziua în care ea... trebuie să vie ? Că tu îți socotelile...
- MARTHE : Știi că ea vine cînd îi place !
- BRĂNCUȘI : Cînd îmi place, vrei să zici !
- MARTHE : Aiurea ! Ochii ei se holbează, aici, peste tot...
- BRĂNCUȘI : Ești rătăcioasă, Marthe...
- MARTHE : Sînt femeie... Și, din cînd în cînd, uiți asta...
- BRĂNCUȘI : Vrei să spui că, din cînd în cînd, îmi aduc aminte... (*Și, către Modigliani.*) Nu știu dacă ați aflat, dar cea mai mare victorie în iubire este fuga...
- MODIGLIANI : Așa zicea și un mare înaintaș al nostru în această bătaie subtilă, pe numele lui cel mic, Napoleon.
- BRĂNCUȘI (*ritînd*) : Nu știam...
- MARTHE (*rea*) : Ba știi ! Ți-a spus-o chiar nepoată-sa, principesa...

MODIGLIANI (plăcut surprins): Principeasa, să-i zicem „X”, este una dintre intemele dumneavoastră ?

BRÂNCUȘI: A mea ? !!! A tuturor !

MODIGLIANI (visător): Am auzit că face psihanaliză...

BRÂNCUȘI: Țsta e defectul ei cel mai mare... Mai bine ar face numai dragoste !

MARTHE (femeie): Nu spuneam eu !

BRÂNCUȘI (bărbat): Tu, Marthe, spuneai, iar eu știu !

MARTHE (s-a decis): De asta plec și n-am să mai vin niciodată !

BRÂNCUȘI (simplu): Atunci, te aștept miine, la nouă...

MARTHE (a și uitat ?): La zece... (*S-a ridicat din pat, ca un nud de marmură viu, acoperit de o pinză fină, de păianjen.*)

BRÂNCUȘI (acceptă ora): Bine ! (*Apoi, lui Modigliani, zîmbind.*) Așa mă terorizează întotdeauna, cu orele... Și, măcar dacă aș avea ceas, să o pot controla...

(*Marthe s-a îmbrăcat, în fața lor, fără nici o jenă.*)

MODIGLIANI (specialist, privind-o): Are un corp foarte frumos... E foarte bună, ca model !

BRÂNCUȘI: Modelul ei interior e, parcă, mai interesant...

MARTHE: Așa crezi tu, drac împielit !

BRÂNCUȘI (semn cu capul la Marthe, privind-o pe Modigliani): E singura care îmi spune așa; celelalte îmi spun „Le bon Dieu”.

MARTHE (plătind și ea): Că ai barbă !

BRÂNCUȘI: Și puțin spirit !

MARTHE (către Modigliani): Cu spiritul ăsta, domnule... nu v-am reținut numele...

MODIGLIANI: Modigliani...

MARTHE: ...domnule Modigliani, ar seduce-o și pe Sfânta Fecioară !

BRÂNCUȘI: E ultima femeie care mă interesează, pe pămînt...

MARTHE: Pe ea, însă, dacă te-ar fi văzut, te asigur, ai fi interesat-o...

MODIGLIANI: Era evreică, și astea au temperament...

MARTHE: Eu sînt franțuzoaică pură, domnule... (*Caută.*)

MODIGLIANI: ...Modigliani.

MARTHE: Modigliani, și sper că am tot atît temperament ca și ea, deși nu mai sînt fecioară... Și, dacă ai nevoie, vreodată, de un model... zece franci, ora !

BRÂNCUȘI: Mie, pe vremuri, mi-ai luat numai cinci...

MARTHE: Ție ți-am pozat de la început pe gratis, mincinos balcanic !

BRÂNCUȘI: Carpatin, fetițo !

MARTHE: Tot un drac !

BRÂNCUȘI: Ce știi tu... (*Marthe a ajuns lângă ușă.*) Și, te rog, dacă-l vezi pe ministrul acela din Carpați, spunc-i că-l aștept...

MARTHE (a deschis ușa): Ar fi și timpul să vină, că nu mai ai nici o centimă...

E mort de foame, cioplitorul ăsta, domnule Modigliani, dar știe să iubească... De asta îl urăsc ! (*A ieșit.*)

MODIGLIANI (entuziast): Femeia asta vă adoră !

BRÂNCUȘI (schimbă): Pe dumneavoastră, am auzit, vă iubesc multe femei...

MODIGLIANI: Prea multe, ca să fie adevărat...

BRÂNCUȘI: Adevărat !

MODIGLIANI (îi place să filozofeze): Dar ce e adevărul ?

BRÂNCUȘI (simplu): Un nimic: punctul primordial !

MODIGLIANI: Vă felicit. Înseamnă că l-ați descoperit.

BRÂNCUȘI: Pe pămînt... Îl caut în spirit... Mai bine zis, de-abia am început...

MODIGLIANI (conștient, admirativ): Va fi un drum lung...

BRÂNCUȘI (stie): Nu se va sfîrși niciodată !

MODIGLIANI: Atunci, de ce îl mai căutați ?

BRÂNCUȘI: Pentru că sînt...

MODIGLIANI (îl intrerupe): Chiar, cine sîntei dumneavoastră, Brâncuși ?

BRÂNCUȘI: Un juvețe parizian și un om muncitor, ca Dumnezeu...

MODIGLIANI: Dar el a făcut, deja, totul...

BRÂNCUȘI: Dar nu destul... Ba, chiar s-a îndărătnicit să meargă numai înainte. Și, ziceați foarte bine — cîte n-a făcut, dacă a reușit să pună pînă și vocea pe placă... Mare minune ! Dar eu cred că tot creator te poți numi, dacă pulverizezi întregul, pentru a ajunge la esența lui imaterială: frumosul absolut, lumina pură...

MODIGLIANI (extaziat): E o nouă religie !

BRÂNCUȘI: De unde pînă unde ? ! E doar sculptură, fără biftec, dorința fermă de a apropia și, poate, de a face să se confunde noțiunea de materie cu cea de spirit.

MODIGLIANI (că un verdict): E sfîrșitul întregii sculpturi de pînă acum...

BRÂNCUȘI: E concepția despre frumos, adevăr și omenie a oltenilor mei. Oameni simpli și sărmani, din Hobîța și de pretutîndeni... țărani din tată în fiu...

MODIGLIANI: De-abia acum înțeleg de ce vi se spune *prince-paysan*...

BRÂNCUȘI: E o poreclă... ca și cea de „Brâncuși”, a strămoșilor mei, oameni care au muncit și au luptat ținînd barda în mîna lor, mare ca o brîncă de urs... Și ale mele sînt tot așa. (*Își privește mîinile. Apoi, amuzat.*) Știi că mi se mai zice și oltean-mandarin ?

MODIGLIANI (interesat): Și, totuși, care-i adevărata dumneavoastră doctrină ? Știu că e o întrebare stupidă, care cere un răspuns exact. Oare, o să mi-l puteți da ?

BRÂNCUȘI: Nu știu. Dar cred că e doctrina unui țaran carpatin-intelectual, parizian-stoic...

- MODIGLIANI : Deci, propăvăduiți o reînviere a stoicismului...
- BRÂNCUȘI : Nu, a artei, pe care trebuie să o facem să reprezinte justiția absolută...
- MODIGLIANI (*rezumînd*) : Așadar, cu cît arta va fi mai adevărată...
- BRÂNCUȘI : ...cu atît nu va reprezenta adevărul ! Exactitatea unui mușchi sau perfecțiunea unei hălei de viață nu înseamnă adevăr artistic...
- MODIGLIANI (*ca să nu-i scape nimic*) : Atunci, de ce v-ați certat cu Picasso ?
- BRÂNCUȘI : Eu ? El, cu mine. Pentru că i s-a părut că-l ignor... Dar, pe mine nici nu mă interesează. Îl admir, și atît. De altfel, ca și pe Rodin...
- MODIGLIANI (*insistă*) : Dar, l-ați părăsit și pe el !
- BRÂNCUȘI : Cum să nu-l fi părăsit, cînd el credea că, fugînd de mușchi și cultivînd epiderma, a făcut o mare descoperire... Eu am aruncat de mult pielea... Pînă și de pe Antinous !
- MODIGLIANI : Am auzit...
- BRÂNCUȘI : M-am lăfăit, apoi, între mușchi și ceea ce poate însemna expresia lor, iar acum încerc să trec dincolo...
- MODIGLIANI : Dar, acolo nu poate fi decît întuneric...
- BRÂNCUȘI (*visător*) : Poate că în viscerele întunericului voi găsi și sămînța scintei... lumina... ca într-un măr...
- MODIGLIANI (*emoționat*) : E simbolul dumneavoastră ?
- BRÂNCUȘI : Mărul ? ! Nu. E al unora... Se numesc creștini... Și l-au găsit în grădina raiului... Eu, deși știu și cînt toată liturgia, mi-am ales alt simbol... Și vreau să-l șlefuiesc — dacă voi putea ! — pînă la perfecțiune : *oul* ! N-am reușit să sculptez nici unul, pînă acum...
- MODIGLIANI (*copil*) : Dar e atît de simplu !
- BRÂNCUȘI : Luați bucata aceea de fîntînă și faceți din ea un ou. (*Obosit*.) Poate că aveți dreptate, și nu e greu...
- MODIGLIANI (*cu respect*) : Vreți să-mi fiți maestru ?
- BRÂNCUȘI : Știu că nu-mi puteți fi ucenic... ci doar fiu...
- MODIGLIANI (*sincer*) : Atunci, bateți-mă ! Vă rog !
- BRÂNCUȘI : După cîte am auzit despre dumneavoastră, aș face-o ! Dacă aș fi numai țaran...
- MODIGLIANI : Dar sînteți și un sfînt ; o simț !
- BRÂNCUȘI : Pfff ! Marthe mă simte mai bine ! Auzi, sfînt !
- MODIGLIANI (*știe el*) : Da, da... Iar eu, un demon...
- BRÂNCUȘI (*șugubăt*) : Nu știu de ce, dar azi mi-ar plăcea să fiu acel „imposibil Faust“, care să-l convertească pe Mefistofeles... din Livorno... că amîndoi sîntem imigranți în raiul Parisului. Unul, din Livorno...
- MODIGLIANI : Nu, din Ierusalim, via Livorno...
- BRÂNCUȘI : Iar eu, din Sarmisegetuza... via Tirgu Jiu...
- MODIGLIANI : N-am auzit...
- BRÂNCUȘI : Poate, o să auziți. Azi, tirgul acela de pe Jii e ceva mai mic decît Ierusalimul, dar poate deveni mai mare...
- MODIGLIANI (*exaltat*) : Cît de mult mi-aș dori să trăiesc pînă atunci !
- BRÂNCUȘI (*trist*) : Dacă n-ați purta în dumneavoastră germele...
- MODIGLIANI (*alb*) : ...dramei ?
- BRÂNCUȘI : Nu. Ai tragediei !
- MODIGLIANI (*resemnat*) : Nu știu dacă nu s de preferat închisorii în care vă place să stați...
- BRÂNCUȘI : Închisoare ? Poate. Dar, aici m-am băgat singur... În cea aparent deschisă, în care trăii dumneavoastră...
- MODIGLIANI (*luînd totul ușor*) : M-am băgat femeile... Și absintul... Și hașișul... E o fericire !
- BRÂNCUȘI : Dacă ar fi fost așa, n-ați fi venit la un pustnic...
- MODIGLIANI : Credeam că mai am ceva de descoperit...
- BRÂNCUȘI : Și ?
- MODIGLIANI (*pesimist*) : Nu mai e nimic !
- BRÂNCUȘI (*optimist*) : Ba totul !
(*Se aud bătăi în ușă.*)
- MODIGLIANI (*cu ochi sclipitori*) : Principesa ?
- BRÂNCUȘI (*juțindu-se*) : E prea devreme !
- MODIGLIANI (*la fel*) : Domnișoara Pogany ?
- BRÂNCUȘI : E prea tîrziu !
- MODIGLIANI (*dezamăgit*) : Atunci ?
- BRÂNCUȘI : Clientul ! (*A deschis ușa.*) Poftiți, domnule ministru...
(*În prag, ministrul Morțun.*)
- MORȚUN : Poate, deranjez...
- BRÂNCUȘI (*a închis ușa după el*) : Azi, nu ! Iți recomand, domnule ministru Morțun, o glorie a picturii italiene și de pretutîndeni : Amedeo Modigliani...
- MORȚUN (*plin de el*) : Încîntat, domnule... (*I-a întins mîna.*) Dacă nu aș fi atît de grăbit să plec în țară, v-aș comanda un tablou...
- MODIGLIANI : N-ați face o achiziție prea bună : pictez numai femei...
- MORȚUN („cocoșel“): Noi sîntem mari iubitori de artă, chiar dacă-i frivolă... Nu-i așa, domnule Brâncuși ?
- BRÂNCUȘI (*indiferent*) : De unde să știu eu, domnule ministru ?
- MORȚUN : Mă refeream la noi... românii...
- BRÂNCUȘI : A... Eu credeam că vorbiți de noi... miniștrii...
- MORȚUN (*ris forțat*) : Ha ! Ha ! Ha ! Sarcastic, ca întotdeauna... Mi s-a povestit cîte ceva despre asta... Dar, în sfîrșit, am venit cu portofelul plin (*se bate la piept*), ca să-ți schimbî părerea...

BRÂNCUȘI : Poate că va fi nevoie să-ți schimbi dumneata părerea... despre artă... Și, tare mi-e teamă că e mai greu...

MORTUN : Mă subestimezi, domnule Brâncuși, dar nu-i nimic. Am mai auzit, poate, și noi, de un Renoir, de un Bourdelle, de un Mercier...

BRÂNCUȘI : Mi-e teamă că ai auzit numai de ei...

MORTUN (a găsit) : Cei mari strălucesc mai tare...

BRÂNCUȘI : Și cometa lui Halley a strălucit atît de tare, că i-a speriat pe toți. Și era atît de mică !

MORTUN (conciliant) : În privința dumitale, însă, m-a asigurat și marele Rodin : ești o stea de primă mărime... Și-apoi, arta românească trebuie, oricum, sprijinită !

BRÂNCUȘI : Nu oricum, domnule ministru...

MORTUN : Am vrut să spun, bineînțeles, cu atenție. (Trecînd, brusc, la afaceri.) Sper că ai terminat macheta statuii lui Spiru Haret ! (Către Modigliani.) Spiru Haret, fostul meu înaintaș la minister, domnule Modigliani, a fost un om...

MODIGLIANI : ...ca un izvor ! Mi-a spus maestrul Brâncuși...

MORTUN : Mă bucur foarte mult. Înseamnă că l-a frămîntat omul.

BRÂNCUȘI : Omul, mai puțin ; semnificația, da.

MORTUN : Minunat ! O să le mulțumesc personal domnilor Rodin și Mercier, pentru recomandăția făcută...

BRÂNCUȘI (ironic) : Nu v-ar fi stricat să luați o recomandăție și de la generalul Nanu...

MORTUN : Ești în continuare, malițios și... crud, domnule Brâncuși ! (Către Modigliani.) Cum de vă puteți împăca cu el, domnule Modigliani ?

MODIGLIANI : Greu... dar foarte bine.

MORTUN : Ha ! Ha ! Ha ! Excelent zis : așa sîntem noi, românii... „Cin'se ia eu mine bine, îi dau haina de pe mine...” Îți mai aduci aminte de cîntec, domnule Brâncuși ?

BRÂNCUȘI (în continuare, ironic) : Un pic ! Dar dumneata ?

MORTUN : Eu ? Ha ! Ha ! Ha ! Doar acum două săptămîni (plătește), nu acum zece ani, am venit de la sursă... de la izvor, cum mi se pare că ai zis dumneata...

BRÂNCUȘI : Să nu fi băut, între timp, prea multă apă din izvoarele Vichy-ului, domnule ministru !

MORTUN (ride, chipurile, cu poftă) : O ! O ! Dacă ești la fel de talentat, pe cît ești de spiritual...

MODIGLIANI (convîns) : Vă asigur că e chiar mai talentat... E un geniu...

MORTUN (zdruncinat) : Da ? (Nescăpînd, totuși, ocazia de a fi și el spiritual.) Așunci, să vedem marfa ! (Tăcere grea. Simte.) Vă rog să mă iertați... Știți, eu reprezint aici...

BRÂNCUȘI : ...o funcție economică...

MORTUN (salvat) : Exact...

BRÂNCUȘI : Am înțeles de la început... Eu, însă, n-am vrut să-mi trădez arta și țara... Priviți macheta monumentului ! (Arată fîntina.)

MORTUN (deodată, dezumflat) : Dar, asta-i o fîntînă !

BRÂNCUȘI : Mă bucur, sincer, că ai sesizat : am vrut să imprim în stei o adevărată fîntînă, pentru călătorii însetați, pentru strămoșii noștri țărani — trecuți și viitori — care s-au adăpat și, mai ales, se vor adăpa din dulceața și lumina ei. Am scris, chiar, pe ea : „Fîntina lui Haret”. Nu era nevoie... Am să șterg... Evidența nu trebuie să bage degetul în ochi, să se vadă !

MORTUN (în continuare, dezamăgit) : Bine, dar unde-i statuia ?

MODIGLIANI : Statuia ? Dar, domnule ministru, maestrul Brâncuși a făcut mai mult decît o statuie : a făcut un monument. O operă... Eu nu l-am cunoscut și n-am auzit, pînă azi, de Haret, dar, privind această minune, îl iubesc !

MORTUN (a devenit ministru) : Domnii mei, sper că glumiți ! Eu nu pot plăti o fantasmagorie... Fîntîni, la noi, face orice țăran...

BRÂNCUȘI : De data asta, puteați să-l uitați pe „noi”, domnule ministru...

MORTUN (crescendo) : Nu l-am uitat, pentru că eu reprezint aici bugetul țării... Țara... Și, nu pot admite... nu pot... (Caută, nu găsește.) ...nu pot !

BRÂNCUȘI (către Modigliani, firesc) : Deschide ușa, dar, dacă se poate, politicos, acestui portofel...

MODIGLIANI (eliberat) : Cu plăcere ! (Deschide ușa și așteaptă.)

MORTUN (în continuare, ministru indignat) : Dar, e inadmisibil... E o rușine... Auzi ! O fîntînă... să plătesc o fîntînă... (Se apropie de ușa, dar nu arogant, ci ca și cum ar primi picioare în spate, Iese.)

BRÂNCUȘI (după ce Modigliani a închis ușa) : Mulțumesc... (Apoi, spontan, cei doi se îmbrățișează.)

MODIGLIANI : Maestrul meu, dragul meu Brâncuși, ești minunat !

BRÂNCUȘI (ghiduş) : Dar sărac, Modi... Și, nu-i ușor !

CORTINA

PARTEA a II-a

Tabloul 4

Procesul

Tribunalul din New York. La început, sala e goală. Intră Brâncuși și Florance.

FLORANCE : Lasă totul, dragul meu, și să plecăm, să fugim...

BRÂNCUȘI (*amuzat*) : Unde ?

FLORANCE : Oriunde : în Tahiti, în Italia, la Chicago !

BRÂNCUȘI : Și, ce-o să zică taică-tu ?

FLORANCE : Pui niște întrebări...

BRÂNCUȘI : Ca la Hobita ; știi. Dar, asta sînt...

FLORANCE : Dacă ai fi numai „ăsta”, n-ai fi judecat acum de tribunalul din New York.

BRÂNCUȘI (*iritat*) : Știi ceva, fetiço ? Întii de toate, vreau să-ți spun că, oriunde aș fi — la Craiova, la București, la Paris sau la New York —, eu tot „ăsta” rămîn. Apoi, era, poate, timpul s-o știi, nu eu sînt cel judecat...

FLORANCE : Atunci, cine ?

BRÂNCUȘI : Statele Unite ale Americii ! Eu le-am dat în judecată...

FLORANCE : Lasă toată această nebulie și vino !

BRÂNCUȘI : Nu !

FLORANCE : Te vor răstigni... „Le bon Dieu”... Cine a mai auzit ca cineva să se judece cu S.U.A. ? E imposibil să nu pierzi procesul !

BRÂNCUȘI : Poate, taică-tu, bancherul !

FLORANCE : El are bani, bani mulți, și tot n-ar îndrăzni ! Te vor judeca la fel ca pe Socrate, pe Giordano Bruno și pe Galilei !

BRÂNCUȘI : Asta și vreau. Să îndrăznească !

FLORANCE : Cît de mare și, totuși, cît de naiv ești ! Îți amintești că te-au mai ars, acum 15 ani, în piața publică, la Chicago ?

BRÂNCUȘI : Armory Show... 1913... o mică luptă de stradă... Acum, vreau război !

FLORANCE (*ironică*) : Cu Statele Unite ! O, dacă nu te-ași și ce blînd ești ! Vino cu mine, bunul meu iubit, și nu va fi om mai fericit pe lume. Vei avea o grădină, mare cît o țară, să-ți pui toate pietrele tale scumpe.

BRÂNCUȘI : O grădină cu gazon...

FLORANCE : Cu gazon, cu flori, cu arbuști...

BRÂNCUȘI : ...japonezi...

FLORANCE : Japonezi ! Cu mesteceni și plopi canadieni, eucalipti și pini mediteraneeni, cu...

BRÂNCUȘI : Parcă descrii grădina raiului...

FLORANCE (*incălzită*) : Vino ! Am bani, ai glorie — ce ne mai lipsește ?

BRÂNCUȘI : Puțină libertate...

FLORANCE : Dar, vei zbura ca păsările cerului...

BRÂNCUȘI : Sub clopotul de cristal al unei sere...

FLORANCE (*arată spre masa judecătorului*) : Ei ce-ți vor oferi ?

BRÂNCUȘI : Sing-Sing-ul defăimării...

FLORANCE : Atunci ?

BRÂNCUȘI (*imbrățișînd-o, în glumă*) : Dar e mai ușor de luptat cu ei, decît cu tine...

FLORANCE : Vino, bărbos încăpățînat !

BRÂNCUȘI : Mi-e tare greu : pe un umăr port cobilița și pe celălalt o pasăre. Unde să te mai iau și pe tine ?

FLORANCE : Ai fi putut măcar să-mi lași un semn, să-mi faci măcar capul, ca țărâncii aceleia cumînți sau ca holbatei domnișoare...

BRÂNCUȘI : M-am săturat de mutre...

FLORANCE : Pe ele le-ai iubit, cioplitor de iluzii și de neant...

BRÂNCUȘI : Pentru toți, iubirea-i iad sau rai ! Pentru mine, purgatoriu... De ce nu crezi că eu trebuie să ard, ca să mă simt bine ?

FLORANCE (*cu dragoste și cu ură*) : Atunci, am să te las pradă experților tocmiți de statul american... Și sînt fericită că nu mai ai nici o scăpare...

(*Între timp, încăperea s-a umplut de oameni.*)

APRODUL (*anunșînd*) : Curtea !

(*La masă, pe podium, se așază judecătorul White și asesorii Cline și Jones. La o măsuță, în stînga, expertul Aitken. White privește în jur.*)

JUDECĂTORUL WHITE : Toată lumea e prezentă — putem începe !

BRÂNCUȘI : Lipsește, totuși, ceva...

JUDECĂTORUL WHITE : Nu înțeleg. Ce ?

BRÂNCUȘI : Corpul delict : arta !

JUDECĂTORUL WHITE : Aveți dreptate !

AITKEN : Intr-adevăr, trebuie să fie de față și... obiectul!

AVOCATUL LUI BRÂNCUȘI : Protestez ! Și rog să se consemneze : expertul oficial al guvernului S.U.A. vrea să influențeze onorata Curte ! Acest proces nu judecă un obiect, ci o operă...

AITKEN : Adusă într-o lădiță... din Europa... domnule avocat.

AVOCATUL : Și Venus din Milo a fost cărată într-o lădiță, pînă la Luvru...

AITKEN : Un adevărat sacrilegiu, domnilor... Venus ar fi trebuit să meargă singură...

AVOCATUL : Imposibil ! Sculptorul a uitat să-i facă picioare... Și, mai ales, brațe...

AITKEN : Dacă ar fi avut, domnii așa-zis sculptori moderni ar fi pus-o să umble în mâini...

UN GLAS DIN SALĂ : Ba, să pălmuiască expertii în artă ! (Risete.)

JUDECĂTORUL WHITE (bate cu ciocănelul) : Vă rog, liniște... Aici nu ne aflăm la un spectacol, ci la un proces... Am reușit să eliminăm pînă acum — și țin să mulțumesc ambelor părți, pentru poziția lor echitabilă — greaua acuzație care se aducea domnului Brâncuși, pe temeiul din „Undesirability Act“ ; astfel, una dintre acuzații — mă refer, știți, la „Principesa X“ — este lipsită de obiect.

AVOCATUL : Da, dar a trebuit să dejuțăm noi joshnicia pusă la cale de denunțatori specialiști și de tămietori ai academismului clasicizant, cocoloșiți de oficialități îmbătrinite și retrograde ale Americii.

AITKEN : Mă opun ! În numele celui mai liber și mai novator stat din lume, mă opun !

JUDECĂTORUL WHITE : Opoziția se admite ! Și, dacă mai continuați așa, suspend ședința ! Să fie adus corpul delict ! Domnilor, noi avem de judecat acum un fapt deosebit de important și de grav, iar dumneavoastră divagați într-o discuție despre academism și clasicism. Aceasta e o diversione de la mobilul real al procesului și n-am s-o admit. Noi trebuie să hotărîm — și vă dați seama că nu e deloc ușor — dacă „piesa aflată la dosar“...

BRÂNCUȘI (ironic) : „La dosar“ ? !

JUDECĂTORUL WHITE : E un fel de a zice...

BRÂNCUȘI (in picioare) : Acesta-i viciul întregului proces : că nu se vorbește răspicat. Auziți : „un fel de a zice !“

FLORENCE : Fii atent, îl asmuți împotriva ta pe judecător !

BRÂNCUȘI : Nu mi-a plăcut niciodată să dau din coadă, deși am labă... (Își privește minile.)

FLORENCE : Oh, dar cum mai știu ele să mîngie...

JUDECĂTORUL WHITE (bătînd cu ciocănelul) : Luați loc, domnule Brâncuși...

AITKEN : Așa nu se poate continua... Este intolerabil să fim insultați în casa noastră.

JUDECĂTORUL WHITE : Fiți mai respectuoși, domnule Brâncuși !

BRÂNCUȘI : Respectuos, fie ! Dar, vă rog să rețineți, domnule judecător, că eu mă îndoi în casa vulturilor, cînd aceștia îmi mîncîcă ficatii, nu și cînd mă ciugulesc găinile... Atunci, mă gîdil... (Risete, aplauze.)

JUDECĂTORUL WHITE (dregîndu-și glasul) : Așadar, în primul rînd, trebuia să hotărîm dacă ceea ce judecăm este o „piesă industrială“...

BRÂNCUȘI (uluit) : Vorbiți de „Pasărea care zboară“ ?

JUDECĂTORUL WHITE (continuînd să citească) : „...dintr-un material — probabil bronz — prohibit și pe care a încercat s-o introducă în țară prin fraudă și prin contrabandă“... (Și-a ridicat ochii de pe text și îl privește pe Brâncuși.) Iată de ce, domnule Brâncuși, la început am vrea să știm dacă sînteți un artist calificat...

AITKEN : E o întrebare-cheie ! Excelent ! JUDECĂTORUL WHITE : Mulțumesc, domnule Aitken. Dar, dacă mă mai întrepruși, vă evacuez din sală, împreună cu toate împuternicirile și diplomele dumneavoastră de expert ! (Apoi, calm.) Care este, domnule Brâncuși, drumul dumneavoastră în artă ?

BRÂNCUȘI : Mă întrebați de drumul meu în artă ? Mereu sint întrebat, și nu înțeleg de ce. Dar, în sfîrșit, trebuie să răspund, o dată pentru totdeauna, și la această întrebare. Drumul meu trece prin mușchii lui Antinous, face un scurt popas în ochii Orgoliului, se așază pe umărul Suppliciului, cade în genunchi în Rugăciune, pentru a-și lua zborul de Pasăre măiastră — ca să scoată ochii lui Narcis. Își încolăcește brațele într-un lung Sărut și se Ouă cu luni albe în ochii Domnișoarei Pogany... (A spus totul ca pe o rugăciune.)

JUDECĂTORUL WHITE (impresionat) : Vă mulțumesc... Vă mulțumesc, deși — jur — n-am prea înțeles totul...

BRÂNCUȘI : E firesc, n-am sfîrșit încă... Pentru că drumul meu va trece, mai tîrziu, pe sub Poarta sărutului, se va opri o clipă la Masa tăcerii și se va cățăra pe Coloana Jără, sfîrșit... Peste tot va întîlni Cooși și Pinguini și Fociași Broaște-testoase zburînd și Pești — pînă la începutul lumii...

JUDECĂTORUL WHITE (uimit) : Dar, parcă a mai fost o dată începutul lumii...

BRÂNCUȘI (zîmbînd) : În Biblie...

JUDECĂTORUL WHITE : Domnule Brâncuși, vă rog să-mi permiteți o întrebare, bineînțeles, în afară de proces... Mă interesează foarte mult ce veți răspunde dumneavoastră. Ce părere aveți despre „Noul Testament“ ?

BRÂNCUȘI : Vi s-a părut că am vorbit mai mult despre „Vechiul“ ?... Răspunzînd strict la întrebare, am o părere foarte bună...

JUDECĂTORUL WHITE (*eliberat*): Multumesc!

BRÂNCUȘI (*intrerupe*): „...deși, nu cred nici în Cristos, cum a vrut mama, și nici în Buda, cum zicea Petre Neagoe, compatriotul meu și al dumneavoastră, în același timp... (*Scurtă pauză.*) Cred în mine... în strămoșii curați și cinstiți din mine... În bunul lor simț... în sentimentele lor proporțional armonizate...”

AITKEN (*cu disperare*): „Pasărea” dumitale lezează bunul-simț și armonia...

BRÂNCUȘI (*cu vehemență*): Dumneata crezi că putem rămâne la Porumbelul Sfintului Duh, la elina Pasăre Phoenix, la sacrul Horus, șoimul Egiptului, sau la Vulturul roman?

AITKEN: Dacă le cunoști pe toate, atunci, de ce...?

BRÂNCUȘI: Pentru că dumneata ai venit aici nu pe jos, ci într-o mașină guvernamentală: o piesă industrială, făcută, poate, de Ford, poate, de Dodge, sau de Pontiac... Una dintre cele câteva milioane de mașini captonate, care străbat drumurile lumii... Dar „Pasărea în zbor”, care aduce libertatea spiritului, este una singură! Spuneți produsului să-i dea drumul din colivie, domnule judecător! (*Judecătorul face un semn. Este adusă „Pasărea zburând”, strălucind orbitor în bătaia unei raze de soare care se strecoară pe fereastră. Cei din sală scapă exclamații de uimire. „Pasărea” e pusă pe masa judecătorului.*) O aveți acum pe masa dumneavoastră... Faceți-i autopsia! Sau puneți-l pe domnul Aitken, jalnicul sprijinitor al iluștrilor imbecilii făcători de mușchi și falange de ghips, în serie — că n-a scăpat nici America de ei! — să încerce s-o vîndă, ca pe-o găină, în piața Casei Albe... Vă asigur că n-o vor cumpăra — cinstelor! — gospodinele americane, ei se vor bate pentru ea custozii — tuturor muzeelor...

ASESORUL CLINE (*naiv*): Și, totuși, e bronz-lustruit...

BRÂNCUȘI: Da, dar strălucește... Am topit aurul sudorii în ea... Am făcut-o să zboare...

ASESORUL JONES: Oare, dacă aș întilni o asemenea pasăre în pădure, aș trage cu pușca în ea?

BRÂNCUȘI (*la luat în serios?*): Puteți împușca lumina? Am făcut această pasăre să zboare... să lumineze și să cînte...

ASESORUL JONES (*în fața unei revelații*): Ca Dumnezeu...

BRÂNCUȘI (*anulează*): Nu... El n-a putut niciodată să facă să zboare o pasăre, atât de grea...

ASESORUL JONES (*insinuant*): Dar, avioanele?

BRÂNCUȘI: Pășările acelea... au motor. Și, le poate pune taxă, vama de import orice vameș imbecil...

AVOCATUL: Și, pentru asta, nu se mai fac procese!

BRÂNCUȘI: Dumneavoastră. Însă, onorată Curte, nu judecați acum bronzul... Că eu nu fac sculpturi de bronz, ci de lumină! Sculptez lumina albă a dimineații și cea roșie, de apus... Lumina neagră a orbilor... Și lumina de jar a ideii. Eu nu creez păsări, ci zboruri, domnule judecător... Și, cum, oare, o să puteți condamna ceva despre care încă nu știți ce este?! E ca și cum ați pune după gratii, sau în seifurile de la Fort Knox, aurora boreală și undele herțiene...

AITKEN: Să fie scoasă „Pasărea”... Ne hipnotizează, cu scilpirea ei de cristal!

JUDECĂTORUL WHITE (*neliniștit*): Aprod! Cheamă primul martor!

APRODUL: Ezra Pound!

(*Acesta se ridică din sală și vine în față.*) **JUDECĂTORUL WHITE** (*profesional*): Numele, prenumele, vîrsta, ocupația...

EZRA POUND: Le găsiți în Istoria literaturii americane... Însă, dacă e nevoie, pot să jur... (*A întins mina spre cruce.*) Pasărea aceasta, la care Brâncuși a lucrat, probabil, șase ani, a gândit-o douăzeci... Scilpire de cristal??? Nu, domnule Aitken! Admițînd posibilitatea autohipnozei, datorate suprafețelor de alamă supra-lustruite, luciul rezultă din dorința expresă de a preciza forma, fiind, totodată, o glorie trecătoare... Pe cîtă vreme contemplația formei sau a frumuseții ei, ce ne transportă în infinit, trebuie separată de strălucirea arbitrară a cristalului. La cristal apare hipnoza — fixarea contemplativă a gândului sau emoția subconștientului ori a inconștientului —, pe cînd forma ideală din marmură sau din bronz reprezintă o apropiere de infinit, prin formă... Numai un geniu obsedat de arta sa poate îndura tensiunea unui asemenea efort... Brâncuși își petrece cea mai mare parte din timp în propriul său atelier, înconjurat de calmul creației sale... În timp ce noi sîntem condamnați să rătăcim într-o lume plină de dughene rău famate, de ornamente superidioate, o lume în care tablourile se pictează pentru muzee, în care nici un om nu poate surpata să-și privească ușa de la intrare, în care o casă obișnuită devine, cu anii, hideasă, iar simțul formei, care ar trebui să fie la fel de general ca senzația de proaspăt după baie, adică fără echivoc, este rara satisfacție a unei aristocrații intelectuale. Cam atît, domnule judecător... Ba nu, încă ceva: îmi permiteți să-l trag de urechi pe domnul Aitken, expertul în artă al Guvernului Statelor Unite? (*Sala ride.* Ezra Pound se retrage.)

JUDECĂTORUL WHITE (*bate cu ciocănelul*): Vă rog, domnilor, vă rog... (*Apoi.*)

Domnule Brâncuși, pentru că vreau să fiu pe deplin edificat asupra unei probleme...

BRÂNCUȘI: Deplin?! Vă rog...

JUDECĂTORUL WHITE: Am primit un bi-letel în care sînt anunțat că, pe străzile

New York-ului, tineri artiști care-și spun „The Firemen” — adică, mai bine zis, pompierii și coșarii artei tinere americane — cîntă imnuri de slavă artei dumneavoastră...

AITKEN (*râu*): Niște impostori!

JUDECĂTORUL WHITE (*nu-l ia în seamă*): Dumneavoastră aparțineți artei tinere?

JACOB EPSTEIN (*din sală*): Am să răspund eu la această întrebare!

JUDECĂTORUL WHITE (*surprins*): Cine sînteți dumneavoastră?

JACOB EPSTEIN (*s-a ridicat, a venit în față, cu un sul de hirtie*): Jacob Epstein.

JUDECĂTORUL WHITE: Unul dintre martori, îmi amintesc...

JACOB EPSTEIN: O să vă amintiți și mai bine, vizitînd marile muzee ale lumii... L-ați întrebab pe maestrul nostru, al tuturor, dacă aparține artei tinere? Priviți această planșă... (*O desfășoară*.) Ea înfățișează Vulturul Ed-Fu, o „tinăară” sculptură de... 3000 de ani!

JUDECĂTORUL WHITE (*după ce a privit, citeva clipe, planșa*): Sînt edificat! Mulțumesc, domnule Epstein...

BRÂNCUȘI (*trist*): Eu, lui Jacob, nu-i pot mulțumi decît pentru intenție... „Pasărea” mea privește spre cerul luminii dintotdeauna, dar are rădăcinile înfipte în pămîntul de azi...

JUDECĂTORUL WHITE: Scuzați-mă, domnule Brâncuși, credeam că, în sfîrșit, am început să înțeleg și, acum, dumneavoastră mă faceți s-o iau de la început...

BRÂNCUȘI: Este ceea ce și urmăresc, prin arta mea... Să simplifice totul, pînă...

AITKEN: ...pînă se ajunge la nimic...

BRÂNCUȘI: La esență, domnule doctor în estetică... Simplitatea — ar fi trebuit s-o știți și dumneata, pînă acum — nu este un scop în artă... ajungi la ea fără voie, dacă ai realmente simțul lucrurilor... „Pasărea” mea este un proiect...

AITKEN: Auziți: numai „un proiect”. Nu-i ceva finit! Să se consemneze, domnule judecător...

BRÂNCUȘI: Da, un proiect, care trebuie lărgit, pentru a umple bolta cerului! Oare, cum o să puteți condamna, domnule judecător, conștiința formei pure și echilibrul statuar al adevărului, cînd eu le-am descoperit făcînd, în sens invers, drumul lui Dumnezeu? Ca să descopăr nu haosul, ci armonia!

JUDECĂTORUL WHITE: Depun — vă rog să mă credeți — strădania să vă înțeleg, domnule Brâncuși... Cînd cred că am reușit, anulați totul, cu o singură frază. De aceea, vă rog să răspundeți exact la întrebarea pe care v-o adresez acum: ați denumit acest obiect sculptural „Pasăre”, pentru că ați vrut să reprezinte o ...pasăre?

BRÂNCUȘI: Iarși ați pus pe balanța judecății o jumătate de măsură. Acestei pășări... i-am zis, în primul rînd, „în zbor”,

pentru că eu nu am urmărit niciodată... morfologia zoologică! Dar, nici abisul sau zonele fără formă ale oniricului. Într-un cuvînt: *Jundătura*.

JUDECĂTORUL WHITE: Încep să înțeleg... Și, pentru că procesul nostru trebuie să dea verdictul, dacă ceea ce faceți este artă, permiteți-mi, din nou, să vă ajut: aceasta este, deci, o „Pasăre în zbor” suprarealistă.

BRÂNCUȘI: Nu. Arta suprarealistă a pus nitroglicerina sub formă. „Pasărea” mea are tocmai o formă concentrată, pură.

JUDECĂTORUL WHITE (*jovial*): Am înțeles: reprezintă arta pură!

BRÂNCUȘI: Dimpotrivă! Arta pură e hașis, narcotic mistic, letargie. „Pasărea” aceasta are forță, vitalitate și optimism. Ea întru-chipează claritatea formei și vigoarea arhitectonică...

JUDECĂTORUL WHITE (*fericit*): În sfîrșit, am aflat: este artă realistă!

BRÂNCUȘI: Realistă — cînd, prin perfecțiune, l-am întrecut și pe Dumnezeu?? (*Aplauze în sală.*)

JUDECĂTORUL WHITE: Nu mai înțeleg nimic... nimic... nimic! Aici nu mai discutăm despre artă, ci despre teologie!

AVOCATUL: Domnule judecător, sper că vă înțeleg starea de spirit și bunele intenții și, de aceea, vă rog să-mi permiteți să pun o întrebare clientului meu.

JUDECĂTORUL WHITE (*sfîrșit*): Poftim!

AVOCATUL: Domnule Brâncuși, cunoscîndu-vă, sper, foarte bine, întrebarea, sînt convins, o să vi se pară ciudată: așa-i că ați suferit cînd ați creat „Pasărea”?

BRÂNCUȘI (*neatenți*): Poftim?

AVOCATUL: Mă gîndesc la urmele săpate de suferință, din arta bizantină și orientală, la exacerbarea durerii în operele expresionistilor, la...

BRÂNCUȘI (*anulînd*): Înțeleg unde vreți să ajungeți, dar, pentru mine, creația nu e o suferință. Dacă aș cunoaște acest lucru, probabil că i-aș oferi domnului judecător un fel de argument, în sensul că arta, cum zic unii esteți de talia domnului Aitken și nu mai știu cum...

AITKEN: Robert I.

BRÂNCUȘI: Mai ales „I”. Ca să aveți pe ce pune punct și cînd nu-i nevoie... Așadar, mulți insinuează că arta este suferință. Ei bine, eu nu sufăr, de vreme ce crez bucurie curată... Toată viața mea am căutat esența zborului. Priviți! (*Arată „Pasărea.”*) A zbura: ce fericire!

JUDECĂTORUL WHITE (*sincer*): Nu știu cum, dar totul mi se pare acum atît de simplu, de aerian... Parcă m-am detașat, deodată, de tot ce-i în jur...

BRÂNCUȘI: E prea puțin, domnule judecător: întrebați-i pe Ezra, pe Epstein, pe Calder. (*Arată în sală.*) Ei au reușit să se extragă chiar și din ei înșiși, pășesc numai printre lucruri esențiale... „Pasărea zburînd” este unul dintre aces-

tea, adică e artă... Va fi și pentru dumneavoastră... miine...

JUDECĂTORUL WHITE : Cred că începînd de azi... Așa-i, domnilor asesori ?

BRÂNCUȘI : Deci, nu mă puneți pe rug ?!
(*Către Florance.*) Ai auzit, Florance ?

JUDECĂTORUL WHITE : Dimpotrivă, cred că „Pasărea“ dumneavoastră, prin strălucirea ei, a dat foc articolului 1704 din

intangibila — pînă acum — Lege a Tarifelor S.U.A. Iar la întrebarea esențială a acestui proces : „Ce este artă și ce este Arta ?“, Curtea răspunde : „Arta este o expresie evolutivă în sine... Singurele elemente ce trebuie luate în considerare, cînd e vorba de Artă, sînt faptul existenței ei și influența ei în lume...“ Iar adevărul acesta esențial îl datorăm, ciudat, zborului nevăzut al acestei „Păsări“!

Tabloul 5

Neștiutul cerc al sărutului

O cameră modestă, de hotel : pat, dulap, o masă, două scaune de lemn, o valiză mare, aparate de fotografiat și de filmat. Brâncuși, un copil.)

BRÂNCUȘI (*a terminat de cioplit, cu cosorul, o bucată de lemn de tei*) : Ia și jucăria asta, măi Mărin...

COPILUL : Nu mă cheamă Mărin, ci Neculai...

BRÂNCUȘI : Bine că mi-ai spus, nepoate, că uitasem.

COPILUL : Matala nu uiți niciodată, doar te prefaci... Îți place să te joci !

BRÂNCUȘI : Mie, mă ? La vîrsta mea ?

COPILUL : Lasă, că m-am dumirit eu cum îi și cu hătrînețea matala : le spui la toți că ești moșneag, dar ești mai vînjos decît ei... Tai și stîncile, cu dalta. Am văzut eu !

BRÂNCUȘI : Le tai, nu pentru că-s puternic, ci pentru că știu cum... (*Își aprinde o țigară.*) Tiutun bei, nepoate ?

COPILUL : Nu-l pot suferi !

BRÂNCUȘI (*stîngînd țigara*) : Bravo, mă ! Lapte bei ?

COPILUL : Nu-mi place !

BRÂNCUȘI : Foarte rău !... Atunci, uite, mîncă un măr...

COPILUL (*mușcînd cu poftă, în timp ce Brâncuși îl privește admirativ*) : Azi-dimineață am tras o joacă, pe cînstel !

BRÂNCUȘI : Ce să-ți spun ! Că numai de azi-dimineață ai început tu să te joci !

COPILUL : Nu... Dar azi-dimineață ne-am jucat în parc, de-a v-ați ascunselea... Bună mai e masa aia, să te pitești după ea... Și scăunelele...

BRÂNCUȘI : „Masa tăcerii“ ?

COPILUL : Era o hărmălaie !

BRÂNCUȘI : Bravo, măi nepoate, te ascunzi după capodoperele mele ! Ei, de m-aș putea ascunde și eu în spatele lor...

COPILUL (*sincer*) : Chiar, de ce se țin oamenii după matala, prin tîrg, ca după urs ?

BRÂNCUȘI : Pentru că-s niște proști ! M-aș bucura mai mult să se ascundă și ei după „Poarta sărutului“...

COPILUL : Nu, că acolo-i loc sfînt !

BRÂNCUȘI : Fugi, măi nepoate, cu bazaco-niile astea... Ce loc sfînt ? !

COPILUL : Mama zice că-i ca un altar !

BRÂNCUȘI : Prostii ! Eu nu fac altare ! Tu să te duci să pui mîna pe toate... Să le mîngii pînă s-or toci, că face neica altele...

COPILUL : Aș vrea eu, dar nu se poate. Azi-dimineață m-a gonit un polițist ! Zi-cea că pînă la inaugurare să nu treacă pe acolo nici musca !

BRÂNCUȘI : Păduchi ! (*Apoi, cald.*) Am să vorbesc eu cu ei ! Tu să te duci și să te joci cu copiii pe-acolo... Să vă bucurați...

COPILUL : Eu mă bucur și aici, lingă matala...

BRÂNCUȘI (*emoționat*) : Ai mîncat mărul ăla ?

COPILUL : Da.

BRÂNCUȘI (*scoate din buzunar altul*) : Mai ține unul !

(*Se aud ciocănituri în ușă.*)

COPILUL (*speriat*) : Ai ! Cine-o fi ?

BRÂNCUȘI : Oricine o fi, tu joacă-te liniștit ! (*Se duce și deschide ușa. În prag, birjarul Vasile, un om cam de-o seamă cu Brâncuși.*) A, tu erai, Vasile ? Azi, dragul meu, nu merg cu birja... Am treabă : mă joc !

VASILE : Brava ție ! (*Apoi.*) Bine faci... Dar n-am venit să te iau la plimbare... (*Aferat.*) L-am adus pe domnu' Sandu...

BRÂNCUȘI : Cine-i ăsta ?

VASILE : Cum, nu știi ? Nu se poate !

BRÂNCUȘI : De ce să nu se poată ?

VASILE : Păi, e primarul orașului...

BRÂNCUȘI : Și, ce treabă pot avea eu cu primarii ?

VASILE : Poate, tu n-ai... Dar, are el cu tine !

BRÂNCUȘI : Să mă lase în pace ! Spune-i că n-am timp ! Dealtfel, vezi și tu că mă joc... (*Arată spre copil.*)

COPILUL : Aoleu, dacă a venit primarul, eu m-am dus...

BRÂNCUȘI : Ți-e teamă de el, Neculai ?

COPILUL : Îhi...

BRÂNCUȘI : De mine, de ce nu ți-e teamă, mă ?

COPILUL (*nedumerit*) : Cum să-mi fie ? !

- BRĂNCUȘI : Așa-i bine, măi neică, așa !...
VASILE (care, între timp, a început să se uite la schițele răspindite pe jos, în cameră) : Ce-i asta, Constantine ?
BRĂNCUȘI (parcă supărat) : Cum, nu știi ? Cînd eram noi colegi, am văzut o mie... un milion...
VASILE : Dar, asta-i una singură !
BRĂNCUȘI : Ai dreptate. Ia străduiește-te puțin...
VASILE : Nu... Nu-mi dau seama... Pare o zvirlugă...
BRĂNCUȘI (bucuros) : Ei ?... Ei ?...
VASILE : Parcă ar zbura...
BRĂNCUȘI : Așa-i, Vasile ! E — ca s-o zic pe înțelesul meseriei tale — calul viitorului... Unii, mai savanți ca noi amîndoi, îi zic esența aerodinamicii moderne ! Dar sînt niște blegi, ca Guță-Prostul, de la noi, din Hobîța...
VASILE : A murit, săracu'...
BRĂNCUȘI (impresionat) : De ce nu mi-ai spus pînă acum, că-i făceam un monument...
VASILE : Nu i-ai făcut tu muicăi tale...
BRĂNCUȘI : Ba i-am făcut, Vasile. Numai eu știu că i-am făcut !
VASILE : Poate... Poate, unul tot așa ca pasărea asta de jos, despre care tu zici că-i cal... Asta-i pasăre, mă...
BRĂNCUȘI (imbrățișindu-l) : Sigur că-i o pasăre zburătoare ! Ești formidabil, Vasile !
VASILE : Nu mai sînt, de mult !... Cînd umblam cu cobilița, poate... Acum, am trăsura... Ce vrei : sînt un oltean... ratat !
BRĂNCUȘI : Măi, dar tu vorbești (caută) elevat... Mai ceva ca la Paris...
VASILE : Da' ce-ți închipuiai ? ! Am făcut și noi școală, dormind sub podul Dîmboviței, la București.
BRĂNCUȘI : Academie înaltă !
VASILE : Ca și tine... sub podul Senei...
BRĂNCUȘI : Timpuri glorioase, Vasile ! Ciopleam, în vis, pietre de moară...
VASILE : Acum, cioplești, în pietre de moară, vise...
BRĂNCUȘI : Ba... tăceri... (Se aud bătăi în ușă.) Hm ! S-au dus !
PRIMARUL (intrînd) : Deranjez ?
BRĂNCUȘI (sincer) : Da... Pe mine m-au deranjat întotdeauna miniștrii...
PRIMARUL (modest) : Dar eu nu sînt decît primarul...
BRĂNCUȘI : O să fii și ministru... Nu scapi dumneata de asta...
PRIMARUL : Vă mulțumesc !
BRĂNCUȘI : Mie ? ! Cu ce te pot servi ? Nu mai am decît un măr, dar și pe asta îl dau băiatului... (I-l întinde lui Neculai.)
PRIMARUL : Credeam că doriți să încheiem socotelile...
BRĂNCUȘI : Socotelile ? ! Să închei socotelile cu mine ?
PRIMARUL : Dacă vă convine după inaugurare...
BRĂNCUȘI (s-a hotărît brusc) : Nu, le încheiem acum ! (Vasile a deschis ușa, să
- iasă.) Stai, Vasile, unde te duci ?
VASILE : Să adăp calul...
BRĂNCUȘI : Bine, du-te. Dacă m-am încălzit eu, înseamnă că i s-o fi făcut și lui sete, săracul... (Vasile a ieșit repede. Brăncuși, ca pentru el.) Să încheiem, așadar, socotelile...
PRIMARUL : În fața copilului ?
BRĂNCUȘI : De ce nu ? Să învețe și el ceva... Și-apoi, îmi trebuie și mie un martor...
PRIMARUL : Domnule Brăncuși... vă rog să mă credeți... eu, noi toți... lumea, vreau să zic, vă iubim... vă admirăm... Deși, sincer să fiu, ne mai și minunăm, cînd vă vedem lucrînd în rînd cu muncitorii... că tăiați piatra cu fierăstrăul și cu dalta...
BRĂNCUȘI (sec) : Tăiatul direct în stei e cea mai eficientă disciplină a minții. Și a minții, domnule primar !... Încearcă și dumneata, din cînd în cînd, și taie măcar frunze, și o să vezi ce bine este... (Nervos.) Aștept, însă, să-mi încheiați socotelile... Începeți !
PRIMARUL : Cum să încep ?... Eu nu știu exact...
BRĂNCUȘI : Nu ? ! Atunci, să vă spun eu. (Pauză. Rar.) După degetul ațintit în deșert al Piramidei lui Keops și după Poarta inutilității regești a Babilonului, după pietrele cioplite de om la Stonehenge, în cinstea frămîntării necontenite a lumii de apă a oceanului, după Arcul de Triumf de la Puerta del Sol, pe unde pășește marelui prinț al zilei, soarele, după Uriașii, dar blînzi Oameni ai așteptării de pe Insula Paștelui, un fiu de țaran din Hobîța a cutezat să facă, la Tîrgu Jiu, un monument, despre care unii vor zice că este cel mai mare, dar și cel mai straniu monument al artei epocii moderne... Mare, pentru că e mai simplu să i se zică așa, straniu, pentru că nu-l înțeleg decît unii... Și, cît de ușor ne apropiem toți de piatra de moară care macină vieții... A propoz : dumneata știi că omenirea l-a pierdut pe Guță, că moara asta l-a măcinat și pe el, răspîndindu-i făina nebuniei pretutindeni ? Cît de greu trecem prin sărut, pe poarta fericii... Ce-o mai fi făcînd Ioana, domnule primar ? Și, apoi, cît de firesc poți să decolezi, de pe un spic de grîu, spre infinit... pentru că îmi închipui că știți că acolo, sus, pe coloană... am făcut un aeroport pentru mama...
PRIMARUL : Nu înțeleg ce spuneți... Dar, să știți că eu am dat dispoziție să se toarne în soclul coloanei trei vagoane de ciment...
BRĂNCUȘI : Ca să nu zboare !
PRIMARUL (imbecil) : A, voiam chiar să vă întreb și asta... Mai bine zis, consiliul mi-a sugerat să vă întreb : cînd puneți în virful „Coloanei fără sfîrșit“ statuia Dorobanțului ?
BRĂNCUȘI : A Dorobanțului ? !
PRIMARUL : Atunci, poate, a lui Tudor Vladimirescu...
BRĂNCUȘI : A lui Tudor ? ! !

PRIMARUL : Nu ? Nici a lui ? Atunci, noi ce plătim ?

BRÂNCUȘI : Ce plățiți ? Așa ? Atunci, ascultă ! 1 : reconcilierea omului, căruia i-am redat identitatea universală, cu moartea eternă vie a cosmosului. 2 : unitatea primordială dintre bărbat și femeie, pe care, ce-i drept, încă n-am găsit cum să-i contopesc pentru todeauna într-o identitate desăvârșită. 3 : avântul celest al oamenilor, pe scara care leagă aspirația lor de înalt... sau, pentru a-ți fi dumitaie — care observă că înțelegi totul — mai clar : descoperirea gândirii și a creației omului, care tinde să stăpânească un univers haotic, spre găsirea perenității și a legității în multitudinea fenomenelor, a unei stări de calm, de perfecțiune și contemplație... (Oare a glumit ?) Cam cit puteți plăti pentru treaba asta ?

PRIMARUL (smecher) : Ei, dacă mă luați așa...

BRÂNCUȘI : Atunci, să te iau altfel. Pentru o sculptură de treizeci de centimetri, maharadžahul Holkar de Indor mi-a oferit astă-iarnă cam două sute de mii, în bani românești... Cu cât mă plătești dumneata, pentru treizeci de metri de coloană, care o să-ți poarte nepoții — măcar pe ei, dacă pe dumneata e imposibil — spre infinit ?

PRIMARUL : Păi, de unde atîta bănet ? !

BRÂNCUȘI : Atunci, de unde atîta îndrăzneală, să vii cu pretenția de a-mi face socoteala... Ca la băcănia lui Zamfirescu, din Craiova... Dacă intenționez să pretind bani, pentru dumneata nu ciopleam nici măcar o jucărie de tei, cu care am umplut buzunarele copilului ăstuia... Și-acum, domnule primar... am treabă...

PRIMARUL (îndreptîndu-se, spăsit, spre ușă) : Da ?... Atunci...

BRÂNCUȘI : Atunci, asta-i : vreau să mă joc de-a v-ați ascunselea cu Neculai... E cea mai neprețuită plată... Și, el e generos... plătește totul, fără să se tocmescă... (Primarul iese, se ciocnește de un lăutar. Brâncuși îl vede, îl ia drăgăstos de după umeri.) Hai, Slabule, înăuntru, intră, să ciocnim, un pahar... Simt că mi s-a uscat gura...

LĂUTARUL (cu ale lui) : Degeaba !

BRÂNCUȘI (mirat, sincer) : De unde știi ? !

LĂUTARUL : Degeaba, că nu beau...

BRÂNCUȘI : Aha ! De cînd ?

LĂUTARUL : De azi...

BRÂNCUȘI : Ei, nu-i chiar așa de mult... Dar acolo ce ai ?

LĂUTARUL (scoate de sub haină o vioară) : Vioara pe care ai făcut-o pentru taica...

BRÂNCUȘI : Nu de vioară vorbeam, ci de sticlă...

LĂUTARUL (scoate o sticlă dintr-un buzunar) : Ia, niște rachiu... l-a scos din pînă Vasilă Blendea al lui Trif...

BRÂNCUȘI (ferm) : Nu beau rachiu...

LĂUTARUL : Nici nu-ți dau...

BRÂNCUȘI : Simt că ești supărat pe mine...

LĂUTARUL : De ce n-aș fi ?...

BRÂNCUȘI : De ce ești ?

LĂUTARUL : De ce n-ai venit duminică la horă, la Peștișani ?

BRÂNCUȘI : Am muncit...

LĂUTARUL : Duminică ? !

BRÂNCUȘI : Atunci mi-a venit !

LĂUTARUL : Da, poate ai dreptate... Și eu cînt duminică...

BRÂNCUȘI (ca între artiști) : Ei, vezi ? (Mîngîind, în treacăt, vioara.) Mai cîntă vioara asta ?

LĂUTARUL : Mai și plînge... Am învățat-o eu...

BRÂNCUȘI : Ba, amîndoi...

LĂUTARUL : Așa-i, Costăin...

BRÂNCUȘI : N-ai uitat cum îmi zicea tăică-tu ?

LĂUTARUL : Să uit ? La Hobîța, la Peștișani și la Brădicieni, toți îți ziceau așa...

BRÂNCUȘI : După atîta amar de vreme... Nu-mi cînti ceva, Slabule ?

LĂUTARUL : De bucurie sau de tristețe ?

BRÂNCUȘI : Nu știu... Adică, dă vioara încoace, să văd ce mai poate...

LĂUTARUL : Mai știi ?

BRÂNCUȘI : Nici eu nu uit ușor. (Duce vioara la git și începe să cînte o doină. Glasul vioarei se împreună cu glasul, reverberat, al Mariei Tănase. Brâncuși cîntă în continuare, ca vrăjit. Apoi se duce și deschide ușa. În prag, Maria Tănase. Cu dragoste.) Iar ai venit, bocitoare ?

LĂUTARUL (în extaz) : Credeam că-i un glas de inger...

MARIA TĂNASE : Ți-am adus flori... (li întinde un buchet de flori albe.)

BRÂNCUȘI : De unde știi că mi-e drag să-mi aducă femeile flori ?

MARIA TĂNASE : M-ai învățat destule, la Paris...

BRÂNCUȘI : Și-o spui în fața lui Slabu ?

MARIA TĂNASE : Mai rușine mi-e de copilul ăsta...

BRÂNCUȘI : El are o treabă mai bună de făcut : se joacă... (Apoi.) Dealtfel, parcă tu ce faci ?

MARIA TĂNASE : Eu cînt !

BRÂNCUȘI : Cînd nu bocești...

MARIA TĂNASE : După tine ! De cînd te-am cunoscut.

BRÂNCUȘI : Ba, de la începutul lumii : nu-mai asta ai învățat să faci ! Dar bocetul ăsta trebuie să salute și el, odată, zorile lumii... într-un tril adevărat...

MARIA TĂNASE (visătoare) : Dacă m-ai lua de nevastă...

BRÂNCUȘI : Dar, tu, proasto, ești Maria Tănase, nevasta tuturor românilor !

(Maria Tănase, plîngînd, iese în fugă.)

LĂUTARUL : De ce ai alungat privighetoarea asta, Costăine ?

BRÂNCUȘI : Pentru că o vreau pasăre măiastră...

LĂUTARUL : Și, nu-i ? Ai început să surzești, Costăine...

BRÂNCUȘI : Poate ! Am trecut de șizeci de ani...

LAUTARUL : Taica, la optzeci și unu. încă mai cînta...

BRÂNCUȘI : O să cînt și eu, nu-ți fă griji... Numai de-ar cînta și ea...

LAUTARUL : Mă duc s-o mai ascult... Mie mi-a plăcut. (*Iese.*)

BRÂNCUȘI : Și mie... Dar se poate și mai mult... Auzi, Neculai, se poate ! Și mai mult... Se poate totul... Totul !

(*Ușa se deschide cu forță și intră, ca o vijelie, Tinărul.*)

TINĂRUL : Maestre ! Maestre !

BRÂNCUȘI (*cu căldură*) : Ce-i, Ioane ?

TINĂRUL : De-abia azi am înțeles !

BRÂNCUȘI : Ei, bravo ! Că eu mă chinuiesc de mult, dar n-am reușit : cînd am crezut că munca-i totul, am descoperit că trebuie să caut perfecțiunea... Cînd am putut să sculptez ca Rodin, am aflat că-i prea puțin, că, cu dalta și cu ciocanul, trebuie să filozofez... Am descoperit, apoi, că degeaba am prefăcut volumul în mișcare pură, dacă încă n-am găsit reprezentarea esenței nepieritoare și primordiale, ideea creației...

TINĂRUL : Ați găsit-o, maestre !

BRÂNCUȘI : Ce copil ești ! Joacă-te mai bine cu Neculai... O să mă bucur mult...

TINĂRUL : De ce nu vrei să mă ascuțiți ? Astăzi — așa cum m-ați îndemnat de atîtea ori — căutam ; căutam, pe malul Jiului, piatra aceea sculptată de apă care să însemne „Bucurie pură"... O piatră-simbol, care să reprezinte o stare de dincolo de viață și de moarte, o stare a calmului și a dragostei, ridicate la rang de principii.

BRÂNCUȘI (*prins de entuziasmul tinărului*) : Și, ai găsit-o ? Ca s-o putem înălța pe „Poarta sărutului"... Atît ne mai lipsește... atît...

TINĂRUL : Nu ! N-am găsit-o !

BRÂNCUȘI : Atunci, de ce m-ai făcut să sper ? Ți-am mai spus eu ție, ucenicule, că, pentru un sculptor, lemnul e prietenos, marmura — amantă scumpă, metalele — obraznice, iar pietrele, nemaipo-menit de poznașe... Chiar și eu, care, în copilărie, am pus mîna pe degetul Sfîntului Nicodim, de la Tismana, tot n-am reușit să fac pietrele să nu mai fie vesele... M-aș fi mirat ca tocmai tu, ucenicul meu de trei luni...

TINĂRUL : Am, văzut, în schimb, un om plîngînd — privindu-ți pietrele astea poznașe, cum le zici... Mai bine zis, o femeie...

BRÂNCUȘI : Ei, așa mai merge, mai ales că astea... bocesc și din senin... Nu-i așa, Neculai ?

COPILUL : Maria cînta, și matala știi asta mai bine decît mine !

BRÂNCUȘI : Mda, iată, ai ajuns și tu, să mă contrazici !... (*Schimbind vorba.*) Și, de ce plîngea, Ioane, ucenicule ?

TINĂRUL (*povestește cu religiozitate*) : Iși așezase un ștergar lîngă „Masa tăcerii”, pe malul Jiului, să mînnce ceva... „De

ce n-ai așezat masa pe piatra asta ?” — i-am arătat eu „Masa tăcerii”. „Ai la îndemînă și un scaun”. Femeia s-a uitat la mine ca la o arătare, apoi mi-a spus : „La noi în biserică, lîngă iconostas, e o masă pe care punem merinde pentru pomnirea celor duși. Noi zicem că-i o masă sfîntă, pentru că acolo sînt sufletele morților noștri... M-am gîndit că și în pietrele astea, meșterul, ce le-a cioplit, o fi îngropat ceva"... Și a început să plîngă ușurel...

BRÂNCUȘI : Povestea ta, ucenicule, o înfrumusețează pe femeia aceea și nu pe tine... Tu ai lucrat alături de mine la... moara morților... care, acolo, fac un pas sau mai mulți spre nemurire...

TINĂRUL : Da, dar nu te-am crezut !

BRÂNCUȘI : O să faci și tu, cîndva, o „Piatră de moară”, și ai să înveți singur să plîngi... Ori să te bucuri...

TINĂRUL : Poate ! Inșă, chiar de-aș face o mie de „Coloane ale infinitului”, tot n-aș înțelege dacă e stîlp de mormînt, de sprîjinire a fruntarului acoperișului, sau clesidră, plină de pămînt care măsoară timpul și spațiul, scurgîndu-se invers, în sus...

BRÂNCUȘI : O fi toate astea, și o mai fi și axa lumii, mătîniile sfîntului staret, pielea de pe coama viperei pe care am omorît-o în copilărie și Jiul ce s-a înălțat în picioare și curge înapoi, spre izvorul cerului... Eu am mai făcut încă șase, pînă acum : una scurtă, de numai patru clesidre, de stejar ; alți trei stîlpi erau mai înalți și mai zvelți, dar nu atingeau nici acoperișul casei ; al cincilea stîlp l-am răsădit printre copacii unei grădini, a prins rădăcină și a crescut mai înalt decît ci ; al șaselea l-am zidit în ghips, să nu mă mai tulbure. Dar, după șapte ani, am făcut „Coloana” asta, de aici. Ce-o fi vrînd să însemne, oare ?

TINĂRUL : Dumneata, maestre, cînd îmi pui întrebarea asta, ești fericit !

BRÂNCUȘI : De ce ?

TINĂRUL : Pentru că știi răspunsul...

BRÂNCUȘI : Ascultă, ucenicule : eu cred că am să te iau cu mine, să înveți. Să muncești și să înveți ! Spune, avere ai ?

TINĂRUL : Nu !

BRÂNCUȘI : Vreo moștenire de la rude aștepti ?

TINĂRUL : Nu...

BRÂNCUȘI : Ceva mai deosebit, care să te țină legat de pămîntul ăsta, ai ?

TINĂRUL : Am un fiu... (*Izbucește în plîns.*)

BRÂNCUȘI : Minunat ! Minunat ! (*Luîndu-l de după umeri.*) Ai, deci, datoria să-l crești frumos și cinstit, fiule... Să-i spui că, de azi înainte, mai are și un bunice... care, de treizeci și cinci de ani, stă la Paris, da' tot cetățeanul țării ăsteia sîrăce a rămas. (*S-a întors și, emoționat, privește pe fereastră. Deodată, tresare și deschide larg fereastra.*) Muică Eufrosină ! (*Iese re-*

pede și se întoarce, tinând cu dragoste de după umeri o bătrână.) Muică Eufrosină! Draga mea... Sufletul meu...

BĂTRINA: Te îndurași, Costăin, te îndurași... De-un ceas stau în pragul casei tale...

BRÂNCUȘI: Casa mea! Țsta-i hotel, muică...

BĂTRINA: Cum, adică, vrei să spui că asta nu-i casa ta?

BRÂNCUȘI (rușinat): Cam așa...

BĂTRINA: Ai ajuns bătrîn și ai rămas fără casă... Mare pacoste pe capul tău, băiatule!

BRÂNCUȘI: Da, muică...

BĂTRINA: Va să zică, de ce-i era teamă maică-ti, n-ai scăpat! Vino să te urechez. (Brâncuși se apropie, Bătrina îl trage de urechi.) Să-ți fie de învătătură de minte...

BRÂNCUȘI: Da, muică...

BĂTRINA: C-ai mîncat și pămîntul lui taică-tu, o curca de selește, o livadă cu fin, un răzvor de vie și unul de pruni...

BRÂNCUȘI: Așa-i, muică... Ai o bună ținere de minte...

BĂTRINA: Tu, însă, n-ai! Înainte, mai treceai pe la noi... pe la Dumitru și Grigore, pe la cimitir... Ba, auzii că nici pe Slabu nu l-ai mai plătit, cum îți era obiceiul, ca să ne cînte un an pe gratis. De hăut, mai bei?

BRÂNCUȘI (rușinat): Știi că n-am băut niciodată prea tare...

BĂTRINA: Da' pe englezoaica aia frumoasă n-ai lăsat-o cu vreun copil? Că, dacă-i osul tău, adă-l aici, că-l crește eu, în datina noastră strămoșească, nu-l lăsa printre străini...

BRÂNCUȘI (oftînd): N-am copii, muică...

BĂTRINA: Mare păcat, Costăine. (Duce bătăista la ochi.) Că, pe cine lași tu urmași în lume?

BRÂNCUȘI: Ia, niște pietre... și niște păsări... de tinichea...

BĂTRINA: Am auzit că tu ai făcut singurul cocoș din lume care ouă... Adevăratu-i?

BRÂNCUȘI: Deocamdată, strigă „eucurigu“, că-i tînăr; de ouat, poate o să ouă la anul, sau în celălalt an...

BĂTRINA: E bine și așa, decît niciodată... Da' cu Arca aia a lui Noe, de unde stai tu, ce-i? Ai fi avînd acolo și vreo broască țestoasă care zboară?

BRÂNCUȘI: Încă nu, dar, mai știi, dacă vrei dumneata...

BĂTRINA: Eu vreau să te faci băiat cu minte, asta vreau, că ești încă tînăr... Mai ai timp...

BRÂNCUȘI: Încep și eu, muică, să simt că mă înserez...

BĂTRINA: Înseamnă că nu legumești destul, că-i tragi cu fripturica și cu vinișoru'...

BRÂNCUȘI: Asta-i drept...

BĂTRINA: Da', dacă ți-a plăcut, nu-i nici un păcat... Păcatul cel mare e să-i uiți

pe ai tăi... Da' tu, mî-a spus a' lui Blendea că ai dus la Paris pînă și vatra strămoșească... Și că n-ai uitat că umblai desculț...

BRÂNCUȘI: Și Dumnezeu umblă desculț, ca un țăran...

BĂTRINA: Dar tu, pe deasupra, mai ești și cioplitor...

BRÂNCUȘI: ...care n-a putut să-i facă muică-si un mormînt.

BĂTRINA: Nu? (Cu șiretenie.) Eu am crezut că stîlpul ăla înalt, de-aici, din Tîrgul Finului, e troița ei... Că, acolo sus, sus de tot — că m-am uitat și-am văzut că se oprește în cer — poposește sufletul ei...

BRÂNCUȘI (eliberat): Așa e, muică Eufrosină...

BĂTRINA: Atunci, tu ai făcut mai mult decît bunul Dumnezeu, pentru cel drag... care i-a pus în spinare numai o cruce...

BRÂNCUȘI: Poate, unde mama a vrut să mă facă popă...

BĂTRINA (sărutîndu-i mîna): Și ai ajuns Dumnezeu, Costăin Brâncuși...

BRÂNCUȘI: Mă faci să plîng, muică, ce-mi săruți mîna? ...E plină de praf de piatră...

BĂTRINA (mîngîindu-l): Alb... ca praful stelilor pe care le-a pipăit maică-ta cu ochii, căutîndu-te, pe pămînt și în cer, în cer și pe pămînt... Pe unde umblai și tu, sărmanul de tine...

BRÂNCUȘI: Acum, o să mă liniștesc...

BĂTRINA: Știu, Costăine... Ai ajuns și tu un înțelept... Și, tocmai de asta, mi-am zis că, dacă n-ai casă, măcar să ai asta... (Scoate, dintr-o bocceluță, o lingură, care are la coadă „dragobetele“.)

BRÂNCUȘI: Ce-i asta, muică?

BĂTRINA: O lingură, dragul nostru. Care să fie a ta și numai a ta! (I-o întinde, privînd-o.) Uite la dragobetele astea, ale noastre, cum nu se mai satură de dragoste și de sărutat!

BRÂNCUȘI (ia lingura, cu emoție, o privește îndelung și, deodată, cu ochii în lacrimi, începe să strige): Copilule, fiule, nepotule! Am găsit! De-abia acum, poartă aceea va fi cu adevărat „a sărutului“, a iubirii adevărate... Priviți acest cerc, ca un ochi de mamă, și ca buzele Ioanei, prin care două ființe înlăntuite privesc unul în sufletul celuilalt, zămislînd, în clipa aceea dintre două veșnicii, infinitul... Du-te, ucenicule, și cioplește adînc, pînă pe cealaltă parte a lumii, dragostea asta pătimașă, a mea și a tuturor... Ea a fost și este jocul, zborul, bucuria, șlefuite de mîna mea, care n-a lăsat niciodată barda și dalta să ruginescă...

BĂTRINA (privîndu-l): Amin!

TINĂRUL: Atunci... căutarea s-a sfîrșit!

BRÂNCUȘI: Din fericire, totul nu-i altceva decît, din nou, un început... Mereu un început, care nu se va sfîrși niciodată!